

בבית המשפט העליון

רע"א 7801/20

רע"א 7901/20

לפני: כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט ד' מינץ
כבוד השופטת י' וילנר

המבקש ברע"א 7801/20: דמיס רפאלוב
המבקשת ברע"א 7901/20: מדינת ישראל

נ ג ד

המשיבה ברע"א 7801/20: מדינת ישראל
המשיב ברע"א 7901/20: סטניסלב אליגוייב

בקשות רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע בע"א 62676-12-19 שניתן ביום 13.10.2020 על ידי כבוד השופטים: י' פרסקי, ג' לוי וי' ייטב

תאריך הישיבה: י"ב בחשון התשפ"ב (18.10.2021)

בשם המבקש ברע"א 7801/20: עו"ד משה ברטל

בשם המשיבה ברע"א 7801/20 והמבקשת ברע"א 7901/20: עו"ד טלי מרקוס

בשם המשיב ברע"א 7901/20: עו"ד גיי יוסף בן דוד

פסק-דין

השופט י' עמית:

בקשות רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע (כב' השופטים י' פרסקי, ג' לוי וי' ייטב) בע"א 62676-12-19 מיום 13.10.2020, שקיבל באופן חלקי את ערעורם של המשיבים ברע"א 7901/20 (להלן ביחד: המשיבים) ודחה את ערעורה של המבקשת ברע"א 7901/20 (להלן: המדינה) על פסק דינו של בית משפט השלום בבאר שבע (כב' השופטת נ' חת מקוב) בת"א 50807-07-14 ובת"א 4492-08-14 מיום 11.11.2019.

רקע ותמצית העובדות הצריכות לעניין

1. ביום 10.5.2005 הגיע ארתור רובינוב (להלן: המתלונן) לתחנת משטרת אופקים והתלונן על סחיטה באיומים מצד המבקש ברע"א 7801/20 (המשיב 2 ברע"א 7901/20, ולהלן: דמיס) וחמישה אנשים נוספים. בהנחיית המשטרה, תיאם המתלונן מפגש נוסף

עם דמיס והגיע אליו עם מכשיר הקלטה, ובתום מפגש זה עצרה המשטרה את דמיס ואת החמישה הנוספים.

ביום 17.5.2005 הוגש לבית משפט השלום בבאר שבע כתב אישום הכולל שני אישומים נגד דמיס וארבעה נוספים, ובצדו בקשה למעצרו עד תום ההליכים. כעבור מספר ימים נעצר גם המשיב 1 ברע"א 7901/20 (להלן: סטניסלב), וביום 23.5.2005 הוא צורף לכתב האישום והוגשה בקשה למעצרו עד תום ההליכים. כתב האישום ייחס למשיבים ולארבעה נוספים עבירות של קשירת קשר לביצוע פשע, סחיטה באיומים, החזקת נשק ותקיפה בנסיבות מחמירות. ביום 29.5.2005 הורה בית משפט השלום על מעצר הנאשמים, לרבות המשיבים, עד תום ההליכים נגדם.

2. ביום 28.7.2005 שוחרר סטניסלב למעצר בית מלא. ביום 17.7.2006 שונו תנאי מעצר הבית כך שהותר לו לצאת לעבודה בפיקוח ערב, וביום 1.7.2007 בוטלו בהסכמה תנאי מעצר הבית שהוטלו עליו, בעוד יתר תנאי השחרור נותרו על כנם.

3. ביום 30.7.2005, בעת ששהה במעצר, אושפז דמיס בבית חולים עקב כאבים בחזה. הוא אובחן כסובל מאוטם שריר הלב והתברר כי מספר ימים קודם לכן עבר התקף לב. ביום 15.8.2005 שוחרר דמיס למעצר בית מלא.

4. המשיבים זוכו בחלוף למעלה משנתיים וחצי ממועד פתיחת ההליכים הפליליים בעניינם. משך הזמן נבע, בין היתר, מכך שהמתלונן שהה בחו"ל ולא התייצב לדיונים בבית המשפט. לנוכח הימצאות המתלונן בחו"ל כאמור, ביום 22.8.2007 פנתה הפרקליטה האמונה על התיק בפרקליטות מחוז דרום (פלילי) לפרקליטות המדינה, בבקשה לעיכוב הליכים לפי סעיף 231 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: החט"ד 9). ביום 13.11.2007 הודיע היועץ המשפטי לממשלה לפרקליטת מחוז דרום כי לא מצא עילה לעיכוב ההליכים. ביום 4.12.2007 הודיעה המדינה כי היא חוזרת בה מכתב האישום, וביום 5.12.2007 זיכה בית המשפט את המשיבים, לפי סעיף 94(א) סיפא לחסד"פ.

5. ביום 27.7.2014 וביום 1.8.2014 הגישו המשיבים תביעות נזיקין נגד המדינה לבית משפט השלום בבאר שבע, בעילות של רשלנות, כליאת שווא, הפרת חובה חקוקה "ובאופן דחוק גם פיצוי לפי סעיף 80(א) לחוק העונשין" (בפסקה 2 לפסק דינו של בית משפט השלום). סטניסלב תבע פיצוי בסך 827,750 ₪ ודמיס – בסך 1,100,000 ₪.

6. תביעות המשיבים נדונו במאוחד לפני בית משפט השלום. בית המשפט דן בפרוטרוט בעובדות הנוגעות להליכים הפליליים שננקטו בעניינם של המשיבים, וקבע כי אין בסיס לתביעות בעילות של כליאת שווא או הפרת חובה חקוקה. בכל הנוגע לעילת הרשלנות, בית המשפט קבע כי המדינה לא התרשלה בהגשת כתב האישום או בהותרת המשיבים במעצר. בין היתר, נקבע כי אין לקבל את הטענה שלא היה ראוי להגיש את כתב האישום נגד המשיבים, הגם שהמדינה ראתה בעייתיות מסוימת בגרסת המתלונן; כי אין לקבוע שמועד חזרת המדינה מהאישומים היה מאוחר באופן רשלני, לנוכח האפשרות שהמתלונן ישוב ארצה ובהינתן חומרת האישומים; כי עצם הבקשה לעיכוב הליכים אינה מלמדת על רשלנות מצד המדינה כי אם על אחריות ציבורית; וכי פרקי הזמן הקשורים לטיפול בבקשה לעיכוב הליכים ולהסקת מסקנות מדחייתה היו סבירים.

7. לנוכח האמור, בית המשפט קבע כי אין בסיס לתביעת הפיצויים שהגישו המשיבים. יחד עם זאת, בית המשפט עמד על כך שבשולי כתבי תביעתם, ביקשו המשיבים "פיצויים מרביים הקבועים בתקנות", וכי סביר להניח שכוונתם לפיצויים לפי סעיף 80(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן בהתאמה: סעיף 80 וחוק העונשין). בית המשפט מצא לבחון טענה זו, לאחר שעמד על כך שבפסק דינו של בית משפט זה בע"א 2979/15 סעד נ' מדינת ישראל (5.7.2017) (להלן: עניין טעד), "סבר בית המשפט כי על פי תקנה 5 לתקנות סדר הדין (פיצויים בשל מעצר או מאסר), התשמ"ב-1982 [להלן: תקנות הפיצויים או התקנות – י"ע] מוסמך אף בית המשפט במסגרת תביעת רשלנות כנגד המדינה לפסוק פיצוי על פי סעיף 80(א) לחוק".

בית המשפט קבע כי המדינה לא שגתה בהתנהלותה ביחס למשיבים, ולפיכך אין מקום לפצותם לפי סעיף 80 בגין נסיבות הקשורות בהליכי המשפט; וכי גם נסיבות הנוגעות לטיב הזיכוי אינן מצדיקות פיצוי בעניינם לפי הסעיף דנן. צוין כי אמנם עסקינן בזיכוי מוחלט, אך לא מדובר בזיכוי שנבע מהליך של בירור אשמה כי אם מחזרת המדינה מכתב האישום. יחד עם זאת, בית המשפט מצא לפסוק לדמיס פיצוי לפי סעיף 80 בשל נסיבותיו האישיות. צוין כי לפי חוות דעתו של המומחה מטעם בית המשפט, היה קשר סיבתי בין מעצרו של דמיס לבין אירוע הלב שחוה במהלך מעצרו. נקבע כי אמנם בהיעדר התרשלנות מצד המדינה אין מקום לפסוק לדמיס פיצוי בגין נזקי הגוף שנגרמו לו, אך יש מקום לפסוק לו "פיצוי מסוים" לפי סעיף 80, בסך של 30,000 ₪, תוך התחשבות במספר ימי המעצר בפועל ובפיצוי המקסימלי לפי תקנות הפיצויים. בכל

הנוגע לסטניסלב, נקבע שאין מקום לפסוק לו פיצוי לפי סעיף 80, בין היתר בשל היעדר ראיות לתמוך בטענותיו לעניין מצבו הנפשי והבריאותי בגין המעצר.

8. על פסק דינו של בית משפט השלום הוגש ערעור מצד המשיבים וערעור שכנגד מצד המדינה. המשיבים טענו, בעיקרו של דבר, כי בית משפט השלום שגה כשלא קבע שהמדינה אחראית ברשלנות לנזקיהם, וכן כי היה מקום לפסוק להם את מלוא הפיצוי לפי סעיף 80 לחוק העונשין. מנגד טענה המדינה, בין היתר, כי בכתבי התביעה או בסיכומי המשיבים לא הוזכרה תביעה לפי סעיף 80, וממילא לא ניתנה למדינה אפשרות להתגונן ביחס לטענה כזו; וכי פסק דינו של בית משפט השלום טשטש את הגבול בין בקשה לפי סעיף 80, שיש להגיש לערכאה הפלילית המזכה, לבין תביעה נזיקית, באופן שסותר את תכליתו של סעיף 80.

פסק דינו של בית המשפט המחוזי

9. בית המשפט קבע כי לא הוכח שהתנהלות המדינה ביחס למשיבים עולה כדי התרשלות. בין היתר, נקבע כי העמדת המשיבים לדין, תוך הסתמכות על הודעות המתלונן ועל ראיות נוספות שנאספו, לא חרגה ממתחם הסבירות הנזיקי; כי לנוכח התשתית הראייתית נכון למועד הגשת כתב האישום, לא היה זה בלתי סביר לבקש את מעצר המשיבים עד תום ההליכים; כי הימשכות הליך המעצר נבעה בעיקר מעיכובים בקבלת תסקירי מעצר, דבר שאינו בשליטת הפרקליטות; וכי חרף העובדה שחלפה למעלה משנה מעת שנודע למדינה כי המתלונן שוהה בחו"ל ועד שחזרה בה מכתב האישום, הדבר לא נגרם כתוצאה מהתרשלותה. הודגש כי החזרה מכתב האישום לא נבעה ממסקנה שהמשיבים לא ביצעו את המיוחס להם, אלא מכך שהמתלונן לא התייצב לדיונים; כי היה סיכוי מסוים שהמתלונן יגיע בסופו של דבר להעיד; וכי בשל כך, ולנוכח האינטרס הציבורי שבהעמדה לדין בעבירות החמורות שיוחסו למשיבים, המשך ניהול ההליך לא חרג ממתחם הסבירות.

10. בית המשפט המחוזי עמד על כך שהמשיבים לא הגישו בקשה לפי סעיף 80 לבית המשפט שדן בהליך הפלילי בעניינם, אך ביקשו במסגרת תביעותיהם האזרחיות פיצוי "לפי התקנות". נקבע כי לנוכח ההקשר והסכומים שנתבעו ברור כי כוונתם הייתה לתקנות תקנות הפיצויים, כך שאין לקבל את טענת המדינה שנשללה ממנה הזכות להתגונן בהקשר זה. בית המשפט קבע שמקובלת עליו מסקנת בית משפט השלום כי לנוכח פסק הדין בעניין טעו, ניתן להעניק למשיבים פיצוי לפי סעיף 80 גם במסגרת תביעה אזרחית. נקבע כי לנוכח התבוננות על ההליך הפלילי "במבט-על", לצד

נסיבותיהם האישיות של המשיבים, מתקיימות ביחס לכל אחד מהם נסיבות המצדיקות פסיקת פיצוי לפי סעיף 80.

בנוגע לדמיס צוין, בין היתר, כי המומחה הרפואי מטעם בית המשפט העריך שלמתח הנפשי המתמשך בו היה שרוי כששהה במעצר היה "משקל של ממש" בגרימת האירוע הלבבי במועד שהתרחש. ביחס לסטניסלב נקבע, בין היתר, כי מדובר בצעיר ללא עבר פלילי שהיה נתון במעצר למעלה מחודשיים ועוד כשנתיים ב"מעצר בית", כשמיוחסים לו אישומים חמורים מאד, בעוד שחלקו בפרשה היה שולי, גם לפי גרסת המתלונן. הודגש כי תיקון כתב האישום כך שיכלול גם את סטניסלב לא נוסח כדבעי, כך שלא היה ברור כי סטניסלב מואשם רק באישום הראשון; כי רק בשלב מאוחר של ההליך, ביום 12.6.2007, הודיעה המדינה כי האישום השני אינו מיוחס לסטניסלב; וכי גם חלקו באישום זה היה המזערי ביותר מבין כל הנאשמים. בית המשפט הדגיש כי לא מצא יסוד לסברה, שנרמזה על-ידי המדינה, לכך שלמשיבים היה חלק בעזיבת המתלונן את הארץ או בהימנעותו מלהעיד.

בית המשפט פסק אפוא פיצוי למשיבים לפי סעיף 80. לסטניסלב נפסק פיצוי בסך 25,000 ₪, ולדמיס – בסך 45,000 ₪, חלף הפיצוי שנפסק לו בבית משפט השלום.

11. מכאן הבקשות שלפנינו, ולהלן אדון בהן כסדרן.

רע"א 7801/20

12. לגישת דמיס, בית משפט השלום ובית המשפט המחוזי טעו כשקבעו כי המדינה לא התרשלה בהליכים הפליליים שננקטו בעניינו. בין היתר, דמיס טען כי המדינה העבירה חומרי חקירה רלוונטיים באיחור, באופן שגרם להתארכות מעצרו שלא לצורך; כי המדינה נמנעה מלממן את הוצאות הגעת המתלונן לארץ, ואף רמזה כי לדמיס היה חלק בהימנעות המתלונן מלהעיד; כי חומר הראיות שהוביל להגשת כתב האישום לא נבחן על-ידי גורמים בכירים ומנוסים דיו בפרקליטות; וכי המדינה נמנעה מחשיפת הקשיים המהותיים שעוררה גרסת המתלונן. לשיטת דמיס, בקשתו מעוררת שאלות משפטיות עקרוניות כבדות משקל.

13. ברם, חרף טענתו של דמיס בדבר אופייה העקרוני של בקשתו, למעשה טענותיו נטועות עמוק בעובדות המקרה ואינן חורגות מעניינו הפרטי. גם לא התרשמתי כי מתן רשות ערעור דרוש למניעת עיוות דין. לפיכך, דין הבקשה להידחות מכוח תקנה 148א לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018.

14. לטענת המדינה, יש לבחון מחדש את הפרשנות שהעניק בית משפט זה בעניין טעד לתקנה 5 לתקנות הפיצויים, פרשנות שלפיה תקנה זו מסמיכה גם ערכאה אזרחית לפסוק פיצוי לפי סעיף 80 לחוק העונשין. לגישת המדינה, פרשנות זו מנוגדת לפסיקתו של בית משפט זה ולרציונלים של סעיף 80, שעיקרם לאפשר לערכאה הדיונית שזיכתה את הנאשם לפסוק בצורה מהירה ויעילה בבקשה לפיצוי כאמור, לנוכח נסיבות ההליך. המדינה הדגישה את החשיבות שבהבחנה בין קבלת פיצוי בהליך הפלילי לבין קבלת פיצוי מכוח תביעה נזיקית, לנוכח השוני בין מסלולים אלה, בכל הנוגע לרציונלים שבבסיסם ולמבחנים להתקיימותם. נטען כי בעניין טעד לא ניתנה למדינה האפשרות לפרוס את טיעוניה בסוגיה, וכי יש לבחנה מחדש בשל חשיבותה העקרונית.

15. לאחר שביום 18.10.2021 קיימנו דיון בבקשות רשות הערעור דנן, ולנוכח אופיין העקרוני של טענות המדינה בבקשתה, ראינו לעשות שימוש בסמכותנו לפי תקנה 149(2)(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018, ולדון בבקשת המדינה כאילו ניתנה רשות והוגש ערעור על פי הרשות שניתנה.

דיון והכרעה

16. סעיף 80 לחוק העונשין קובע כדלהלן:

הוצאות ההגנה מאוצר המדינה
 80. (א) משפט שנפתח שלא דרך קובלנה וראה בית המשפט שלא היה יסוד להאשמה, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שבוטל לפי סעיף 94(ב) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982 בסכום שייראה לבית המשפט; במשפט שמנהל קובל רשאי בית המשפט להטיל על הקובל תשלום כאמור.
 (ב) שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, סכומי מקסימום להוצאות ולפיצויים האמורים.
 (ג) החלטת בית המשפט לפי סעיף זה ניתנת לערעור כפסק דין בפלילים.

בשנת 1982 התקין שר המשפטים את תקנות הפיצויים, בין היתר מכוח סמכותו לפי סעיף 80(ב) הנ"ל ולפי סעיף 46 לחוק בתי המשפט, התשי"ז-1957, שלפיו "שר המשפטים רשאי להסדיר, בתקנות סדרי דין, את סדרי הדין והנוהג לפני בתי משפט

ורשמים, במידה ולא נקבעו בחוק [...]” (כיום הוראה זו מצויה בסעיף 108 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ”ד-1984).

(במאמר מוסגר, יצוין כי התקנות מסדירות גם את סדרי הדין ביחס לבקשה לפי סעיף 38 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ”ו-1996 (להלן: חוק המעצרים) (שהוראתו הייתה קבועה בעבר בסעיף 32 לחסד”פ), וכן ביחס לבקשה לפי סעיף 81 לחוק העונשין. סעיף 38(א) לחוק המעצרים קובע כדלקמן: “נעצר אדם ושחרר בלא שהוגש נגדו כתב אישום, ומצא בית המשפט שלא היה יסוד למעצר, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות פיצוי האדם, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לו פיצוי על מעצרו והוצאות הגנתו בסכום שיקבע בית המשפט”; סעיף 38(ב) לחוק המעצרים קובע כי בית משפט רשאי לחייב מתלונן לשלם פיצוי על מעצרו והוצאות הגנה של אדם שנעצר ושחרר, אם המעצר היה עקב תלונת סרק שהוגשה בחוסר תום לב; וסעיף 81(א) לחוק העונשין קובע כך: “זיכה בית המשפט את הנאשם לאחר שראה כי התלונה שגרמה למשפט הוגשה בקלות ראש או לשם קינטור או ללא יסוד, רשאי הוא לחייב את המתלונן, לאחר שנתן לו הזדמנות סבירה לטעון טענותיו לענין זה, בתשלום הוצאות הגנתו של הנאשם והוצאות התביעה, כפי שיקבע בית המשפט”).

לפי תקנה 1 לתקנות הפיצויים, “בקשה לפיצוי בשל מעצר או מאסר והוצאות הגנה לפי סעיף 80” מוגדרת לצורך התקנות כ”בקשה”. לפי תקנה 2, “בקשה תוגש לבית משפט עם תום הדיון בענין המעצר, האישום או המאסר של המבקש; הוגשה הבקשה לאחר סיום הדיון, תוגש לערכאה הראשונה שדנה בענינו של המבקש”. תקנה 3 מורה כי “תקנות סדר הדין האזרחי, תשכ”ג-1963, יחולו על הדיון בבקשה, בשינויים המחוייבים לפי תקנות אלה”, ולפי תקנה 4, “בקשה תוגש בדרך המרצה; בקשה נגד המדינה יכול שתהיה בעל-פה, מיד עם תום הדיון במעצר או מיד לאחר החלטת הזיכוי”.

לפי תקנה 5 – שניצבת בלב הערעור דנן – “בית המשפט רשאי, מיזמתו הוא, לצוות על תשלום כאמור בסעיף [...] 80 [...] לחוק העונשין, אף אם לא הוגשה לו בקשה לכך”. תקנה 6 קובעת כי “בית המשפט יצווה כאמור בתקנה 5, או יחליט בבקשה בעל פה כאמור בתקנה 4, לאחר שנתן לצדדים הזדמנות לטעון את טענותיהם”. תקנה 7 מורה כי “ערעור על החלטת בית משפט בבקשה לפי תקנות אלה יוגש ויידון בדרך שמגישים ערעור פלילי ודנים בו”. תקנה 8 קובעת תקרה לפיצוי מרבי ליום מעצר או מאסר, בהתבסס על אבדן השתכרות של יום עבודה בהתאם לשכר הממוצע במשק. תקנה 9 והתוספת לתקנות קובעות סכומים מרביים לתשלום הוצאות הגנה לפי סעיף 80.

17. בעניין טעד דן בית משפט זה בערעור אזרחי, שעסק בטענה כי המדינה התרשלה בהליכים הפליליים שנקטה נגד המערערים שם וכי היא חבה להם פיצויים בגין נזקיהם. בית המשפט קבע כי אמנם נפלו פגמים בהתנהלות המדינה בהקשר הנדון שם, אך אין קשר סיבתי בינם לבין הנזק שנגרם למערערים שם כתוצאה מהימשכות ההליך הפלילי בעניינם. יחד עם זאת, נקבע כי בהסתמך על פסק דיני בע"א 4584/10 מדינת ישראל נ' שובר (4.12.2012) (להלן: עניין שובר), מצב העניינים הנדון שם עולה כדי "נסיבות אחרות המצדיקות" פסיקת פיצוי לפי סעיף 80. וכך קבע בית המשפט בעניין טעד:

"בעוד שבעניין שובר נזקק בית המשפט שדן בהליך הפלילי לפיצוי לפי סעיף 80(א) לחוק העונשין, הרי שבנדון שלפנינו טרם נתברר הדבר לפני ערכאה שיפוטית. בנסיבות העניין, איני סבור שיהיה זה נכון לשלוח את האחים (המערערים – י"ע) חזרה לבית המשפט הפלילי, וביכולתנו להורות על מתן הפיצוי כאמור במסגרת ערעור זה מיוזמתנו (ראו תקנה 5 [לתקנות הפיצויים])" (בפסקה 67).

אם כן, בית המשפט בעניין טעד פירש את תקנה 5, שלפיה כאמור "בית המשפט רשאי, מיוזמתו הוא, לצוות על תשלום כאמור בסעיף [...] 80 [...] לחוק העונשין, אף אם לא הוגשה לו בקשה לכך", כמתייחסת גם לערכאה אזרחית. כמובן, פרשנות זו כרוכה בפרשנות שלפיה "בית המשפט" שבסעיף 80(א) עשוי אף הוא להתייחס לערכאה אזרחית.

18. זוהי אפוא השאלה הטעונה הכרעה בענייננו: האם תקנה 5 לתקנות הפיצויים מסמיכה ערכאה אזרחית, שדנה בתביעת רשלנות נגד המדינה בשל הליכים פליליים שנקטה, לפסוק מיוזמתה פיצוי לפי סעיף 80(א).

ויודגש: אין חולק שלפי תקנה 2 לתקנות הפיצויים, בקשה לפיצוי בשל מעצר או מאסר והוצאות הגנה לפי סעיף 80 (להלן: בקשה לפיצוי לפי סעיף 80) יש להגיש לערכאה הפלילית שדנה בענייניו של המבקש (בג"ץ 2428/99 מדינת ישראל נ' דוויק, שופט בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, בפסקה 6 (29.2.2000) (להלן: עניין דוויק)). ענייננו אפוא במקרים שבהם נאשם שזופה לא הגיש בקשה לפי תקנה 2 (והערכאה הפלילית גם לא ציוותה מיוזמתה על תשלום לפי תקנה 5), ובהמשך הגיש תביעת רשלנות אזרחית נגד המדינה בגין ההליכים הפליליים שנקטו נגדו [במאמר מוסגר, והגם שלא זה המקרה שלפנינו, ניהול הליך בערכאה הפלילית לפי סעיף 80 אינו חוסם את האפשרות להגיש בהמשך תביעת רשלנות מהסוג הנדון, וראו רע"א 7652/99 מדינת ישראל נ' יוסף, פ"ד נו(5) 493, 496-497 (2002) (להלן: רע"א 7652/99)]. בדומה, פסיקת פיצוי לנפגע עבירה

אינה חוסמת אותו מלהגיש תביעה לפיצויים בנוזיקין כנגד הנאשם (דנ"פ 5625/16 קארין נ' בוקובזה (13.9.2017) (להלן: עניין בוקובזה)).

19. לפנינו אפוא שאלה פרשנית. כידוע, חוק יפורש באופן שמעניק לו משמעות אפשרית מבחינה לשונית, שמגשימה באופן המלא ביותר את תכליתו (ראו, מני רבים, ע"פ 4039/19 נחמני נ' מדינת ישראל, בפסקה 25 והאסמכתאות שם (17.3.2021) (להלן: עניין נחמני); רע"פ 7621/15 מוסרי נ' מדינת ישראל, בפסקה 22 לפסק דינו של המשנה לנשיאה (בדימ') ח' מלצר (1.7.2021) (להלן: עניין מוסרי)).

20. אם כן, נקודת המוצא היא לשון החקיקה הרלוונטית – סעיף 80(א) לחוק העונשין ותקנה 5 לתקנות הפיצויים (לצורך הדיון, תוצג גם תקנה 2):

הוצאות ההגנה מאוצר המדינה
80. (א) משפט שנפתח שלא דרך קובלנה וראה בית המשפט שלא היה יסוד להאשמה, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שבוטל לפי סעיף 94(ב) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982 בסכום שייראה לבית המשפט; במשפט שמנהל קובל רשאי בית המשפט להטיל על הקובל תשלום כאמור.

מקום שיפוט

2. בקשה [בין היתר, לפיצוי לפי סעיף 80 – י"ע] תוגש לבית משפט עם תום הדיון בעניין המעצר, האישום או המאסר של המבקש; הוגשה הבקשה לאחר סיום הדיון, תוגש לערכאה הראשונה שדנה בענינו של המבקש.

דיון ללא בקשה

5. בית המשפט רשאי, מיזמתו הוא, לצוות על תשלום כאמור בסעיף 32 לחוק סדר הדין הפלילי ובסעיפים 80 ו-81 לחוק העונשין, אף אם לא הוגשה לו בקשה לכך.

21. אמנם סעיף 80(א) ותקנה 5 נוקטים לכאורה לשון כללית – "בית המשפט" – מבלי לפרש אם מדובר בערכאה פלילית או אזרחית. ברם, ככלל, סביר להניח כי מקום בו נוקט חוק העונשין לשון "בית משפט" – כוונתו לבית משפט פלילי. ואכן ניתן לטעון כי למקרא סעיף 80(א), זהו גם מובנו הפשוט של "בית המשפט" בענייננו. כמו כן,

בהינתן שכאמור אין חולק שבקשה לפיצוי לפי תקנה 2 יש להגיש לערכאה פלילית, סביר גם לטעון שזהו מובנו הפשוט של "בית המשפט" בתקנה 5.

22. ואולם, בקביעת מנעד המשמעויות האפשריות מבחינה לשונית לדבר חקיקה, אין להסתפק רק במוכח הרגיל והפשוט, ולעתים יש לבחון גם מובן חריג ש"נסבל" בלשון. בחירת המשמעות המשפטית מתוך מגוון המשמעויות הלשוניות תיעשה לפי תכלית החקיקה, ולא בהתאם להבחנה בין משמעות רגילה לחריגה (עניין מוסרי, בפסקה 3 לפסק דינו של השופט ע' פוגלמן והאסמכתאות שם; אהרן ברק פרשנות במשפט כרך שני – פרשנות החקיקה, 117-118 (1993) (להלן: ברק, פרשנות החקיקה)). לנוכח האמור, גם אם נניח שככלל, "בית המשפט" בחוק העונשין יתייחס לערכאה פלילית, ושזהו גם מובנו הפשוט של "בית המשפט" בסעיף 80(א) ובתקנה 5, הרי שמבחינה לשונית ניתן לפרש את "בית המשפט" בהוראות החקיקה דנן כערכאה אזרחית, למרות חריגותה של משמעות זו בהקשר הרלוונטי.

23. ויודגש: הלכה עמנו כי חוק יש לפרש לפי מובנו ביום הפרשנות, שהרי "החוק הוא יצור חי, פרשנותו צריכה להיות דינמית" (ע"א 2000/97 לינדורן נ' קרנית – קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים, פ"ד נה(1) 12, 33 (1999); וראו גם רע"א 8925/04 סולל בונה בניין ותשתיות בע"מ נ' עזבון אלחמיד, פ"ד סא(1) 126, 144 (2006)). בתוך כך, במלאכת הפרשנות יש לקחת בחשבון התפתחויות ושינויים רלוונטיים שחלו ממועד החקיקה, בין היתר בסביבתו הנורמטיבית של החוק הנתון לפרשנות (ראו בג"ץ 428/86 ברזילי נ' ממשלת ישראל, פ"ד מ(3) 505, 619 (1986); בג"ץ 1181/03 אוניברסיטת בר-אילן נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד סד(3) 204, 255 (2011); עניין נחמני, בפסקה 26; ברק, פרשנות החקיקה, בעמ' 133).

24. ואכן בענייננו, כפי שיפורט להלן, לאחר שנחקק סעיף 80 והותקנו תקנות הפיצויים חלה התפתחות רלוונטית בסביבתם הנורמטיבית, בדמות פסק דינו של בית משפט זה בעניין גורדון (ע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' גורדון (11.2.1985)). שם, נקבע כי ניתן להטיל על המדינה אחריות ברשלנות בגין הליכים פליליים שנקטה. לפיכך, יש לפרש את הוראות החקיקה שעל הפרק בראי התפתחות זו. בפרט, וכפי שיובהר להלן, יש להניח כי כאשר נחקקו ההוראות דנן, השאלה הטעונה הכרעה בענייננו כלל לא עמדה על הפרק מבחינת המחוקק. לפיכך, אף אילו המחוקק הניח כי "בית המשפט" בהוראות הנדונות מתייחס לערכאה פלילית, לא ניתן ללמוד מהנחה זו על הכרעתו בשאלה שלפנינו. ממילא, בהינתן שכאמור ניתן מבחינה לשונית לפרש את "בית המשפט" בהוראות דנן כערכאה אזרחית, יש להכריע בשאלה שלפנינו בהתאם לתכלית החקיקה.

25. אך בטרם נעשה כן, נציג בתמצית את ההיסטוריה החקיקתית של הוראות החקיקה הנדונות (להרחבה בהקשר זה ראו ע"פ 4466/98 דבש נ' מדינת ישראל, בפסקאות 14-8 לפסק דינו של השופט (כתוארו אז) מ' חשין (22.1.2002) (להלן: עניין דבש)), וכן את תמצית פסק הדין בעניין גורדון.

ראשיתם של דברים בסעיף 44 לפקודת החוק הפלילי, 1936, שהסמיך את בית המשפט לחייב אדם שהגיש האשמה לבית משפט – או שהביא להגשתה – לשלם לנאשם שזופה את הוצאות הגנתו, במידה שכתב האישום הוגש בקלות דעת או לשם הקנטה. עם זאת, נקבע שם שאין לחייב בתשלום כאמור עובד ציבור שפעל מתוקף תפקידו. בשנת 1954 בוטל סעיף זה, ובמקומו נחקק סעיף 36 לחוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה), התשי"ד-1954, שקבע כי אם ראה בית המשפט "שלא היה יסוד להאשמה", רשאי הוא לצוות שאוצר המדינה ישלם לנאשם את הוצאות הגנתו, בסכום שיקבע בית המשפט. סעיף 36 הנ"ל הפך בהמשך לסעיף 43 לחוק דיני עונשין (דרכי ענישה) [נוסח משולב], התש"ל-1970.

סעיף 43 הנ"ל תוקן בשנת 1971, כך שלזכות הנאשם שזופה להוצאות הגנה התווספה הזכות ל"פיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה", והכל כאמור אם "לא היה יסוד להאשמה" ו"בסכום שייראה לבית המשפט". וכך, בין היתר, הוסבר תיקון זה על-ידי ח"כ יורם ארידור, מציע הצעת החוק שהובילה לתיקון האמור:

"על פי פקודת הנזיקין זכאי אדם לתבוע פיצוי על מעצר שווא כשהמדובר במעצר שווא על ידי אדם אחר. דווקא כשהמדובר במדינה אין לעצור, שזוכה, כל תרופה" (הצעת חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) (תיקון), תש"ל-1970, ד"כ 25.11.1970, 304 (להלן: הצעת החוק משנת 1970)).

בשנת 1974 תוקנה הוראת החוק פעם נוספת, גם הפעם עקב הצעתו של ח"כ ארידור, כך שהתווספה העילה של "נסיבות אחרות המצדיקות" פיצוי לפי סעיף 80. וכך הוסבר תיקון זה:

"בתיקון משנת תשל"א-1971 הכניס המחוקק חידוש בהקנותו סמכות לבית המשפט לצוות על מתן פיצוי לנאשם שישב במעצר או במאסר והתברר במשפטו שלא היה יסוד להאשמתו. תנאי אחרון זה פירושו, באופן מעשי, מניעת מתן פיצוי לנאשם, שהרי גם אם הוא מזוכה לחלוטין, כחף מפשע, אין זה אומר שמלכתחילה לא היה

יסוד לתביעה להאשימו לפי מצב הראיות שהיה בידה לפני המשפט. לפיכך לא הופעל עד היום, שיקול הדעת של בתי המשפט לפי הוראה זו.

לכן מוצע לתקן את סעיף 43 באופן שיינתן לבית המשפט שיקול דעת לפסוק פיצוי כאמור גם במקרה שהיו נסיבות אחרות המצדיקות זאת. במקרה כזה יוכל בית המשפט לשקול אם בנסיבות הענין מן הראוי לתת לנאשם שזוכה פיצוי בשל מאסרו או מעצרו. על ידי כך יהפוך סעיף זה מאות מתה שבחוק להלכה בעלת חשיבות לצדק הישראלי" (דברי ההסבר להצעת חוק לתיקון דיני עונשין (דרכי ענישה) (תיקון מס' 3), התשל"ד-1974 (להלן: הצעת החוק משנת 1974).

הוראת סעיף 80(א) לחוק העונשין בנוסחה כיום זהה, בעיקרו של דבר, להוראת סעיף 43 הנ"ל לאחר תיקון זה משנת 1974 (פרט לאפשרות לפסוק פיצוי בשל אישום שבוטל לפי סעיף 94(ב) לחסד"פ, שהתווספה לסעיף 80(א) בשנת 1995). בשנת 1980 התווסף לסעיף 80 ס"ק 80(ג), שלפיו כאמור החלטת בית המשפט לפי סעיף 80 ניתנת לערעור כפסק דין בפלילים. בשנת 1982 הותקנו כאמור תקנות הפיצויים.

26. בשנת 1985 קבע בית משפט זה בעניין גורדון כי באופן עקרוני, חלה על גורמי התביעה הפלילית חובת זהירות מושגית וניתן להטיל עליהם אחריות ברשלנות. משמעות הקביעה היא שניתן להגיש תביעות רשלנות נגד המדינה, בטענה כי רשויות אכיפת החוק התרשלו בהליכים הפליליים שננקטו נגד התובע (על החידוש שבפסק הדין בעניין גורדון ראו, בין היתר, ישראל גלעד "האחריות הנזיקית של רשויות ציבור ועובדי ציבור (חלק ראשון)" משפט וממשל ב 339, 392 (התשנ"ה); יואב דותן "האחריות הנזיקית של עובד-הציבור המפעיל סמכויות של שיקול דעת" משפטים טו 245, 265 (התשמ"ו)).

27. לנוכח האמור, ניתן להסיק כי כאשר נחקק סעיף 80 והותקנו תקנות הפיצויים, המחוקק ומחוקק המשנה (להלן ביחד: המחוקק) לא הכירו פרקטיקה של הגשת תביעות רשלנות נגד גורמי התביעה הפלילית. מסקנה זו זוכה לתמיכה גם מהצעת החוק משנת 1970, שם כאמור צוין כי "על פי פקודת הנזיקין זכאי אדם לתבוע פיצוי על מעצר שווא כשהמדובר במעצר שווא על ידי אדם אחר. דווקא כשהמדובר במדינה אין לעצור, שזוכה, כל תרופה". מדברים אלה נובע כי המחוקק הניח בשעתו שנאשם שזופה אינו יכול לתבוע פיצוי על מעצרו או מאסרו מכוח פקודת הנזיקין, לרבות עוללת הרשלנות. המסקנה הנ"ל גם נתמכת בדברי ההסבר להצעת החוק משנת 1974, שם הוסבר כאמור כי התנאי של "לא היה יסוד להאשמה" – "פירושו, באופן מעשי, מניעת מתן פיצוי לנאשם, שהרי גם אם הוא מזופה לחלוטין, כחף מפשע, אין זה אומר שמלכתחילה לא היה יסוד לתביעה

להאשימו לפי מצב הראיות שהיה בידה לפני המשפט. לפיכך לא הופעל עד היום, שיקול הדעת של בתי המשפט לפי הוראה זו". כפי שיובהר להלן, שאלת התקיימותה של עילת "לא היה יסוד להאשמה" דומה לשאלת התרשלותם של גורמי התביעה הפלילית בהקשר הנדון. לפיכך, תפיסה שלפיה התנאי "לא היה יסוד להאשמה" משמעותו "מניעת מתן פיצוי לנאשם", עשויה אף היא להעיד על כך שהמחוקק לא הכיר בשעתו באפשרות של תביעת רשלנות נגד המדינה בהקשר הנדון.

לכן, כאמור לעיל, גם אם המחוקק הניח כי "בית המשפט" בהוראות החקיקה דנן הוא בית המשפט הפלילי, אין בהנחה זו משום הבעת עמדה בשאלה הטעונה הכרעה בענייננו. לפיכך, יש לבחון את הפרשנויות שבמחלוקת בראי תכלית החקיקה.

תכליתו של סעיף 80(א) לחוק העונשין

28. סעיף 80(א) מסמיך את בית המשפט להעניק, בנסיבות מסוימות, פיצוי לנאשם שזופה בגין ההליכים הפליליים שננקטו נגדו. כפי שציינתי באחת הפרשות, "המחוקק לא הכיר במסגרת סעיף 80 לחוק העונשין בעקרון של 'אחריות ללא אשם', ולא זיכה בפיצוי באופן קטגורי כל מי שנפגע כתוצאה מפעולת הרשות ללא עוול בכפו" (ע"פ 5097/10 בוגנים נ' מדינת ישראל, בפסקה 2 לפסק דיני (15.1.2013) (להלן: עניין בוגנים)); ההדגשה במקור). תנאי לזכייה בפיצוי לפי סעיף 80 הוא הוכחה של אחת משתי עילות, "לא היה יסוד להאשמה" או קיומן של "נסיבות אחרות המצדיקות" פיצוי כאמור. בטרם נתחקה אחר תכליתו של הסעיף דנן, נפרט קמעה על המשמעות שנוצקה לעילות אלו בפסיקתו של בית משפט זה.

29. המבחן להתקיימות עילת "לא היה יסוד להאשמה" הוא מבחן של סבירות, והשאלה היא אם חוקר משטרה או תובע פלילי סביר היה נוהג כפי שהגורם המוסמך נהג בפועל בכל אחד מהשלבים הרלוונטיים להליך הפלילי (ע"א 3580/06 עזבון המנוח חגי יוסף ז"ל נ' מדינת ישראל, בפסקה 100 והאסמכתאות שם (21.3.2011) (להלן: עניין עזבון יוסף)). "אם התביעה והמשטרה פעלו בסבירות, לא ייפסק פיצוי לפי העילה של 'לא היה יסוד להאשמה'" (עניין שובר, בפסקה 20). שאלת התקיימותה של עילה זו דומה אפוא ברמה המושגית לשאלת התקיימותה של התרשלות מצד רשויות האכיפה והתביעה הפלילית, הגם שביסוס העילה דנן גמיש יותר ואינו מחייב להוכיח את כל רכיבי עוולת הרשלנות (עניין עזבון יוסף, בפסקה 100; עניין דבש, בפסקה 20; עניין שובר, בפסקה 20).

30. בכל הנוגע ל"נסיבות אחרות המצדיקות" פיצוי לפי סעיף 80(א), נקבע כי אף על פי שאין מדובר ברשימה סגורה, "על דרך הכלל נחלקות נסיבות אלו לשלושה סוגים: נסיבות שעניינן הליכי-המשפט בכללם; אופי זיכויו של הנאשם ונסיבותיו האישיות של הנאשם (נסיבות חיצוניות למשפט)" (עניין דבש, בפסקה 64; ע"פ 7770/10 טורי נ' מדינת ישראל, בפסקה 4 לפסק דינו של השופט א' א' לוי (20.9.2011) (להלן: עניין טורי); עניין עזבון יוסף, בפסקה 101; ראו גם עומר דקל "הזכאי זכאי לפיצויים? על זכותו של נאשם שזוכה לפיצוי בגין נזקיו" עלי משפט ט 523, 528-530 (התשע"א)). עילה זו פורשה בפסיקה על דרך ההרחבה (עניין טורי, בפסקה 4), במיוחד לנוכח הזכויות החוקתיות המעוגנות בחוקי היסוד (עניין בוגנים, בפסקה 19; ע"פ 7826/96 רייש נ' מדינת ישראל, בפסקה 8 (8.5.1997) (להלן: עניין רייש); וראו גם עניין דבש, בפסקה 42). הודגש כי במסגרת עילה זו נדרש בית המשפט להתבונן על ההליך הפלילי גם "במבט-על" (עניין בוגנים, בפסקה 19), וכי מדובר בעילה "ללא גבולות וסייגים. אין לה לא גוף ולא דמות-הגוף ושואבת היא כוח ואון במישרין ממעייני הצדק. הצדק הוא האמור להורות לבית-המשפט הדרך, כמובן תוך הבנה שזיכויו של נאשם באשר הוא אין די בו כדי לזכות בפיצוי. מושג-מפתח לענייננו הוא מושג העוול [...] שיקול-דעתו של בית-המשפט, שיקול-דעת הוא הפורש עצמו על-פני מרחבים, והוא שיכריע בנושא הפיצוי והשיפוי" (עניין דבש, בפסקה 18). עוד הובהר בהקשר זה כי הביטוי "נסיבות אחרות" [...] נולד עמום על-מנת שיישאר עמום [...] העמימות של ביטויים אלה היא טעם החיים שלהם. הם אמורים לרחף, בלתי מוגדרים, מעל הכללים. אסור לקצץ את כנפיהם ולכלוא אותם בכלוב של כלל נוקשה. כלל כזה עלול להרוג אותם" (עניין רייש, בפסקה 2 לפסק דינו של השופט י' זמיר).

31. תכליותיו של סעיף 80(א) נדונו לא אחת בפסיקתו של בית משפט זה. ככלל, הסעיף הנדון מבקש למצוא איזון בין האינטרס הציבורי לאכוף את החוק לבין פגיעת ההליך הפלילי בנאשם שזופה ובזכויות היסוד שלו (עניין עזבון יוסף, בפסקה 98; ע"פ 1767/94 יוסף נ' מדינת ישראל, בפסקאות 17-19 לפסק דינו של הנשיא א' ברק (7.2.1999) (להלן: עניין יוסף)). בתוך כך, התכלית העיקרית שבבסיס זכותו של נאשם שזופה לפיצוי מהמדינה לפי הסעיף דנן היא השבת המצב לקדמותו. מרכזיותה של תכלית זו מתבלטת לנוכח חוקי היסוד, שמקרינים על מעמדן של זכויות האדם ועל היחס בינן לבין האינטרסים שניצבים כנגדן (עניין דבש, בפסקאות 41-42). הצורך בהשבת המצב לקדמותו בהקשר דנן הוסבר בעניין דבש, כדלהלן:

"ראשית לכול, במהלך הדברים הרגיל מטיל הליך פלילי על נאשם הוצאות ממון, לעתים הוצאות ממון רבות (שכר

טרחת עורך-דין ושאר הוצאות נלוות). שנית, עקב ההליך הפלילי יכול נאשם שיישא אף בנזקי-ממון מעבר להוצאות הכרוכות בהליך עצמו. כך, למשל, אם היה במעצר או במאסר, ואולם לא רק כך. שלישיית, מקום שהנאשם הוא אדם-מן-היישוב – ואולם לא רק כך – יגרום לו ההליך הפלילי צער ובושת, לעתים צער ובושת קשים ומעיקים. שלא בטובתו עומד שמו הטוב של אדם למבחן – ובפומבי – ופרטיותו נפגעת [...] חיוו של האדם אינם עוד כשהיו קודם ההליך הפלילי, ולעתים לא יחזרו להיות כשהיו גם לאחר זיכויו בדין [...] לעת ההליך חשוף הנאשם לאמצעי-דיון שונים, ואלה יש גם בהם כדי לפגוע בזכויות היסוד שלו. מעצר או מאסר, לבד מכך שפוגעים הם – או עשויים הם לפגוע – במאזן הכספי של אדם, יש בהם אף כדי להביא להשפלה ולביזוי. אכן, בהליך הפלילי ובספיחיו מוכיחה המדינה במעשה מה רב הוא כוחה כלפי הפרט.

[...]

במקום שבו מסתיים הליך פלילי בהרשעה, נבלעים ונטמעים בהרשעה כל פגעים אלה הפוגעים בנאשם. על מקרה מעין זה ייאמר כי פגעים אלה היו – בכפיפות לעקרון המידתיות – הכרח-לא יגונה, שבלעדיהם לא היה ניתן לצייר הליך פלילי ראוי לשמו. לא כן הוא במקום שבו מחליט בית-המשפט לזכות נאשם. במקרה של זיכוי מתעורר לחיים עקרון ההשבה לקדמות על שלוחותיו" (בפסקאות 38-39; ראו גם עניין יוסי, בפסקה 17).

בפסיקה נמנו תכליות ושיקולים נוספים שניצבים בבסיס ההסדר דנן. כך, צוין כי פסיקת פיצוי לנאשם שזופה עלולה לרפות את ידי התביעה ולהרתיע אותה מקיום חובתה, להטיל נטל כבד על הקופה הציבורית, לגרור הליכים משפטיים שיגבירו את העומס על מערכת המשפט ואף לגרום לנאשמים לנהל את הגנתם באופן בלתי ראוי (עניין דבש), בפסקה 40 והאסמכתאות שם; לעניין השיקול התקציבי ראו גם עניין רייש, בפסקה 7, שם נקבע כי אלמלא שיקול זה, "ראוי היה להרחיב את הזכות להוצאות ולפיצוי לכל נאשם שיצא זכאי בדינו". מנגד, צוין כי פסיקת פיצוי בהקשר הנדון היא אמצעי לפיקוח ולבקרה על התביעה הפלילית, ויש בה כדי לשפר את מעמדו של הפרט ביחס למדינה ולסייע לו לקבל ייצוג הולם (עניין דבש, בפסקה 40). רציונל נוסף להוראת סעיף 80(א) הוא פיזור הנזק שכרוך בהגשמת האינטרס הציבורי שבאכיפת החוק, ועמד על כך בית משפט זה בעניין רייש:

"נקודת המוצא הראויה היא כי האינטרס הציבורי של אכיפת החוק והשלטתו, מחייבים העמדתו לדין של מי שיש כנגדו ראיות מספיקות כי פגע בנורמה הפלילית. בהגשמת אינטרס זה נחשף הפרט, כהכרח בל יגונה, לפגיעה בזכויותיו. הסיכון כי נאשם ייחשף לפגיעות

הכרוכות בניהול ההליך הפלילי נגדו, ולבסוף יצא זכאי בדין, הובא בחשבון מראש, והינו בגדר סיכון מחושב. סיכון כזה מתחייב מטיבו של המנגנון הפלילי, שרק בסופו מכריע בית-המשפט באשמתו, או בחפותו, של הנאשם. השלמת החברה עם סיכון כזה הינה תולדה של אינטרס ציבורי גובר, הוא הצורך באכיפת החוק, כדי לקיים חברה תקינה. אולם מכך שקיים צורך ציבורי באכיפת החוק לא מתחייבת המסקנה כי את העלויות הנלוות להפעלת מערכת זו יש לגלגל על הנאשם שזוכה ולא על הציבור" (בפסקה 6).

32. ניתן אפוא לסכם ולקבוע כי ברמה המהותית, פסיקת פיצוי לפי סעיף 80 נועדה בעיקרו של דבר לפעול להשבת המצב לקדמותו בין המדינה לבין נאשם שזופה, מתוך הנחה שההליך הפלילי בעניינו הסב לו נזק ופגע בזכויות היסוד שלו. זאת, תוך התחשבות בעקרונות של הרתעה יעילה (איזון בין בקרה על התביעה הפלילית לבין הרתעתה מפני קיום חובתה), צדק חלוקתי (חיזוק הפרט ביחס למדינה), פיזור נזק (הכרוך בהפעלת המנגנון הפלילי) ויעילות מוסדית (מניעת עומס יתר על בתי המשפט), אגב התחשבות בקופה הציבורית.

33. ביסודו של דבר, אלו הם השיקולים שניצבים בבסיסה של הטלת אחריות ברשלנות על גורמי התביעה הפלילית (ראו עניין גורדון, בפסקאות 23-25). אכן, מדובר בשיקולים נזיקיים במהותם, וכבר עמדתי על כך ש"ניתן לומר כי ההסדר הקבוע בחוק [סעיף 80 – י"ע], נמצא בנקודה מסויימת במשרעת שבין הטלת אחריות על המדינה מכוח דיני הרשלנות לבין הטלת אחריות ללא אשם" (עניין טורי, בפסקה 1 לפסק דיני; עניין שובר, בפסקה 19; עניין בוגנים, בפסקה 2 לפסק דיני; והשוו לאמור בפסק הדין בעניין דבש, שלפיו "הגורם העיקרי אשר הביא להטלתה של חובת פיצוי ושיפוי על המדינה עשוי אותו חומר שעשה את עוולת הרשלנות בנוזיקין. הוא אשר אמרנו: הרוח המנשבת בהוראת סעיף 80 היא הרוח המנשבת בעוולת הרשלנות שבנוזיקין" (בפסקה 17)).

34. ויודגש: התכלית שייחס המחוקק עצמו לסעיף 80, כפי שהיא נלמדת מדברי ההסבר להצעות החוק הרלוונטיות, מתלכדת במידה רבה עם מהותו הנזיקית ועם תכליותיו שהודגשו בפסיקה כמפורט לעיל. כך, כאמור, האפשרות לפצות נאשם שזופה על מעצרו או מאסרו, שהתווספה לסעיף 80(א) בעקבות הצעת החוק משנת 1970, הוסברה בכך ש"על פי פקודת הנזיקין זכאי אדם לתבוע פיצוי על מעצר שווא כשהמדובר במעצר שווא על ידי אדם אחר. דווקא כשהמדובר במדינה אין לעצור, שזוכה, כל תרופה". במסגרת הדיון בכנסת בהצעת חוק זו ציין גם שר המשפטים דאז, יעקב שמשון שפירא, שדעתו בהקשר זה היא "שבעקרון, אדם אשר ניזוק על-ידי המדינה – המדינה תפצה אותו

על הנזק" (שם, בעמ' 305). לצד זאת, בדיון זה צוינו השיקולים שעניינם הרתעת רשויות התביעה והכבדה עליהן, כמו גם הכבדה על הקופה הציבורית (שם, בעמ' 304, 306). כמו כן, לפי דברי ההסבר להצעת החוק משנת 1974, עילת ה"נסיבות אחרות המצדיקות" פיצוי נועדה כאמור להרחיב את מעגל הזכאים לפיצוי לפי סעיף 80, לנוכח הקושי להוכיח את עילת "לא היה יסוד להאשמה".

35. נראה אפוא כי לנוכח תכליותיו של סעיף 80 מדובר בהסדר נזיקי במהותו. לכן, לכאורה, ניתן לתמוה מדוע קובעת תקנה 2 כי יש להגיש בקשה לפיצוי לפי סעיף 80 לערכאה הפלילית הרלוונטית.

36. אלא שהוראת תקנה 2 הגיונה עמה, בשים לב לתכליותיו הדיוניות-מוסדיות של ההסדר הקבוע בסעיף 80 ובתקנות הפיצויים. "סעיף 80 מעמיד לרשות נאשם שזוכה מתכונת דינית מקוצרת לבירור שאלת זכאותו לפיצוי" (רע"א 7652/99, בעמ' 496). ביסוד תקנה 2 מונח הרעיון שהמותב הפלילי הנוגע לעניין מכיר את העובדות הרלוונטיות לאשורן, ולפיכך יוכל להכריע במהירות וביעילות בבקשה לפיצוי של נאשם שזופה, לעומת מותב חדש שייחשף לראשונה לעניינו של המבקש (לעניין תכליות אלו ראו גם הוראת תקנה 4, שלפיה "בקשה נגד המדינה יכול שתהיה בעל-פה, מיד עם תום הדיון במעצר או מיד לאחר החלטת הזיכוי"). האפשרות להכריע בבקשה לפיצוי לפי סעיף 80 במהירות וביעילות משרתת הן תכלית שעניינה חיסכון במשאבי מערכת המשפט, הן את האינטרס של המבקש עצמו, שמטבע הדברים יעדיף לקבל פיצוי מהר ככל הניתן. עמל כך בית משפט זה בעניין דוויק, שעסק בפרשנותה של תקנה 2:

"על הליך זה [בקשה לפיצוי לפי סעיף 80 – י"ע] להתנהל במהירות וביעילות ולהעניק לנאשם שזוכה פיצויים המגיעים לו, אם מגיעים, כפועל יוצא מזיכוי. אין להופכו להליך החוזר על המשפט הפלילי מחדש. דיון במותב שדן בתיק ומכיר את החומר חוסך בזמן, במאמץ, בכוח שיפוטי ובכסף, בלי שיש בכך כדי לפגוע בזכויות הנאשם שזוכה בערעור. החומר הראיתי בהליך הפלילי ופסק-הדין המזכה מהווים תשתית להכרעה בבקשה. מתוך חומר זה על בית-המשפט להסיק אם לא היה יסוד לאשמה או אם קיימות נסיבות אחרות המצדיקות פסיקת פיצויים. ניתן לומר, כי המותב שדן בעניינו של הנאשם בערכאה הראשונה הוא הפורום הטבעי ביותר והיעיל ביותר לדון בבקשה לפיצויים" (בפסקה 7).

יצוין כי לנוכח קביעות אלה בעניין דוויק, בע"פ 2255/15 אגבריה נ' מדינת ישראל (22.3.2016) (להלן: עניין אגבריה) קבע בית משפט זה כי "לאור דרישת המידיות

הקבועה ברישא לתקנה 2 ובתקנה 4, ונוכח הרציונל העומד מאחורי דרישה זו כאמור, בקשה שלא הוגשה 'עם תום הדיון', צריכה להיות מוגשת בסמוך לאחר סיום הדיון" (בפסקה 10; ההדגשה במקור).

37. כפי שהודגש לעיל, בענייננו אין מחלוקת באשר למשמעות תקנה 2. עסקינן בתקנה 5 לתקנות הפיצויים, ובשאלה האם לנוכח תכליותיו של סעיף 80, יש לפרש תקנה זו כך שגם ערכאה אזרחית, שדנה בתביעת רשלנות נגד המדינה בשל הליכים פליליים שנקטה, מוסמכת לפסוק מיוזמתה פיצוי לפי הסעיף דנן (להלן גם: הפרשנות המוצעת).

38. סבורני כי תשובה חיובית לשאלה זו על פי הפרשנות המוצעת על ידינו, מגשימה במידה רבה יותר את תכליתו המהותית של סעיף 80, בהשוואה לפרשנות המדינה שלפיה תקנה 5 מתייחסת אך ורק לערכאה פלילית. בתמצית, תכליתו של סעיף 80(א) היא לפצות נאשם שזופה כשמתקיימים התנאים המהותיים לכך, בהתאם לעילותיו ולפסיקה שפירשה אותן. תנאים אלו הם שמאזנים בין מטרות ההסדר כמפורט לעיל. בהשוואה לפרשנות המוצעת, פרשנות המדינה תוביל למקרים שבהם לא ניתן יהיה לפצות נאשם שזופה לפי סעיף 80, אף על פי שמתקיימים בענייננו התנאים המהותיים לכך. ממילא, הפרשנות המוצעת מגשימה במידה רבה יותר את תכליתו המהותית של סעיף 80.

39. ויודגש: כמובהר לעיל, ההסדר שבסעיף 80(א) נזיקי מטבעו. בעיקרו של דבר, השיקולים שבבסיסו הם השיקולים הנוגעים לשאלת רשלנותם של גורמי התביעה הפלילית, ויש קשר הדוק בין בירור טענות רשלנות בנסיבות הנדונות לבין השיקולים הרלוונטיים לפסיקת פיצוי לפי סעיף 80(א) (ראו, למשל, עניין עזבון יוסף, בפסקה 101; עניין טעט, בפסקה 60). ככלל, במסגרת בירור תביעת רשלנות בנסיבות דנן נבחנת השאלה אם "לא היה יסוד להאשמה" (ראו, לדוגמא, עניין טעט, בפסקה 60 והאסמכתאות שם). בתוך כך, בית המשפט בוחן לעומק את הליכי המשפט בכללותם, עומד על נסיבות הזיכוי וטיבו, ועשוי גם להיחשף לנסיבות אישיות של הנאשם (וראו, לדוגמא, פסקי הדין של בית משפט השלום ובית המשפט המחוזי במקרה דנן). לכן, ערכאה אזרחית שדנה בתביעת רשלנות כאמור עשויה להגיע למסקנה כי מתקיימים התנאים המהותיים לפסיקת פיצוי לפי סעיף 80(א) (וראו, למשל, עניין שובר, בפסקה 107; עניין טעט, בפסקה 67).

40. למעלה מכך, לנוכח סקירת ההיסטוריה החקיקתית של הוראת סעיף 80, לרבות דברי ההסבר להצעות החוק הרלוונטיות, דומה כי הסעיף ממוקם בחוק העונשין מסיבות שהן – לפחות בחלקן – היסטוריות, ואזכיר כי גלגולה הראשוני של הוראה זו בפקודת החוק הפלילי, 1936. כמפורט לעיל, בדיון בהצעת החוק משנת 1970, שבעקבותיה

התווספה האפשרות לקבל פיצוי לפי סעיף 80 על מעצר או מאסר, בלטו בעיקר תכליותיו המהותיות-נזיקיות של ההסדר. כמו כן, מדברי ההסבר להצעת החוק משנת 1974 עולה כי עילת ה"נסיבות אחרות המצדיקות" פיצוי לפי סעיף 80 נועדה להרחיב את מעגל הזכאים לו, לנוכח הקושי להוכיח את עילת "לא היה יסוד להאשמה", ששאלת התקיימותה דומה כאמור לשאלת התרשלותה של התביעה הפלילית בהקשר דנן. בתוך כך, מדברי ההסבר להצעות החוק הרלוונטיות לא עלה כי ישנו הכרח מהותי כי דווקא הערכאה הפלילית תפסוק פיצוי לפי סעיף 80.

41. לצד זאת, איני סבור כי יש בפרשנות המוצעת כדי לפגוע בתכליתו הדיונית-מוסדית של ההסדר דנן, שלפיה הליך לפי סעיף 80(א) צריך להתנהל במהירות וביעילות. כאמור, ניתן לפסוק פיצוי לפי סעיף 80 בשתי דרכים – בעקבות בקשה לפי תקנה 2, שאותה יש להגיש לערכאה הפלילית, או ביוזמת בית המשפט לפי תקנה 5. ערכאה אזרחית עשויה להפעיל את הסמכות המוקנית בתקנה 5 ולצוות מיוזמתה על פיצוי לפי סעיף 80(א) רק בתום הליך של בירור תביעת רשלנות, שבמסגרתו בחן בית המשפט את מכלול החומר הרלוונטי. בנסיבות כאלה, כאשר ממילא הוגשה תביעה בנזיקין, החלטת הערכאה האזרחית על פסיקת פיצוי לפי סעיף 80(א) תתקבל במהירות וביעילות, על-ידי "מותב שדן בתיק ומכיר את החומר" (עניין דוויק, בפסקה 7). מכאן, שכאשר בית המשפט האזרחי נדרש ממילא, במסגרת תביעת הרשלנות, לבחון את ההליך הפלילי, תכליתו הדיונית-מוסדית של סעיף 80(א) מוגשמת באותה מידה שהיא מוגשמת כשהערכאה הפלילית מצווה מיוזמתה על פיצוי לפי הסעיף הנדון (יזכר כי לפי תקנה 6 לתקנות הפיצויים, בית המשפט יצווה כאמור בתקנה 5 רק לאחר שנתן לצדדים לטעון את טענותיהם, ואין הבדל בהקשר זה בין הערכאה הפלילית לאזרחית).

42. יחד עם זאת, עשוי להיטען כי הפרשנות המוצעת עלולה לגרום לכך שיוגשו יותר תביעות רשלנות נגד המדינה בנסיבות דנן, מתוך הנחה שגם אם לא תוכח תביעת הרשלנות, בית המשפט עשוי לצוות מיוזמתו על פיצוי התובע לפי סעיף 80(א). כך, לפי טיעון זה, תיפגע התכלית שעניינה מניעת עומס יתר על מערכת המשפט.

43. אלא שלדעתי, לא מדובר בחשש ממשי.

ראשית, לנאשם שזוכה יש תמריץ מובנה להגיש לערכאה הפלילית בקשה לפיצוי לפי תקנה 2, שתאפשר לו לקבל פיצוי לפי סעיף 80 מהר ככל הניתן, לעומת קבלתו בתום הליך בירור תביעת רשלנות. מעבר לכך שככלל עדיף לקבל כסף מוקדם ככל הניתן, הרי שנאשם שזוכה וספג נזקים עקב ההליך הפלילי עלול להזדקק לכסף באופן מידי במיוחד.

נוסף על כך, דרך המלך לקבלת פיצוי לפי סעיף 80(א) היא הגשת בקשה לערכאה הפלילית לפי תקנה 2. אי-הגשת בקשה כאמור מותירה את עצם הדיון בשאלה אם לפסוק פיצוי לפי סעיף 80(א) ליוזמת בית המשפט ולשיקול דעתו. בתוך כך, בנסיבות מסוימות, הערכאה האזרחית עשויה להתחשב בעובדה שלא הוגשה בקשה כאמור ובטעמים לכך. גם בשל כך, לנאשם שזופה יש תמריץ מובנה להגיש בקשה לפי תקנה 2. יתר על כן, להבדיל מהגשת תביעת רשלנות, הגשת בקשה לפיצוי לפי סעיף 80(א) אינה כרוכה, ככלל, בהוצאות משמעותיות מצד הנאשם שזופה, ויכולה אף להיעשות בעל-פה (לפי תקנה 4). גם בהיבט זה, לנאשם שזופה יש תמריץ מובנה להגיש בקשה לפי תקנה 2.

לאור כל זאת, איני סבור כי הפרשנות המוצעת צפויה כשלעצמה להכביד על מערכת המשפט.

44. לנוכח האמור לעיל, מסקנתי היא שיש לפרש את תקנה 5 לתקנות הפיצויים, כך שערכאה אזרחית שממילא דנה בתביעת רשלנות נגד המדינה בגין הליכים פליליים שנקטה, מוסמכת אגב בחינת החומר ומתן פסק דינה, לפסוק מיוזמתה ולחילופין פיצוי לפי סעיף 80(א). אך במקרה כאמור, על הערכאה הדיונית להעמיד את המדינה מראש על אפשרות זו. מדובר בפרשנות אפשרית מבחינה לשונית, שמגשימה באופן מלא יותר את תכליותיו של סעיף 80(א).

45. למעלה מכך, מסקנה זו גם נתמכת בטעמים שיפורטו להלן.

כמובהר לעיל, הזכות לפיצוי שמוענקת לנאשם שזופה לפי סעיף 80(א) מושתתת על ההנחה כי ההליך הפלילי הסב לו נזק ופגע בזכויות היסוד שלו. התקנות קובעות את סדרי הדין להגשמת זכות זו. הלכה עמנו כי חוקי היסוד מקרינים על פרשנותם של הסדרים שהיו קיימים ערב חקיקתם (ראו ע"פ 5121/98 יששכרוב נ' התובע הצבאי, בפסקה 46 לפסק דינה של השופטת (כתוארה אז) ד' ביניש (4.5.2006); דנ"פ 2316/95 גנימאת נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(4) 589, 653 (1995)). בתוך כך, "זכויות האדם המוגנות בחוק היסוד משפיעות גם על הוראות סדרי הדין הפלילי, כל עוד הדבר נעשה לתכלית ראויה, במידה ובהתאם לכללים הקבועים בדין" (ע"פ 2910/94 יפת נ' מדינת ישראל, בפסקה 169 (28.2.1996)). גם הוראותיו של סעיף 80 מושפעות מחוקי היסוד:

"לאחר היות חוקי-היסוד יפורש הדין שקדם להם ברוחם, ובכלל הדין תבוא הוראת סעיף 80 לחוק העונשין אף-היא [...] אכן, חוקי-היסוד לא נתכוונו לשנות מתוכן הדין שקדם להם, אך עלה בידם להפיק מאותו דין גרעיני-זכויות שאפשר היו רדומים-משהו והנה עתה ניעורו

לחיים. כך הוא בזכויות היסוד באשר הן, וכך הוא במאבק-האינטרסים ביניהן לבין אינטרסים הניצבים כנגדן (כגון ההכבדה על תקציב המדינה וכו') (עניין דבש, בפסקה 42; ראו גם עניין רייש, בפסקה 8; עניין יוסף, בפסקה 17).

הרוח המנשבת מחוקי היסוד "מושכת" אפוא לעבר פרשנות שלפיה יוענק פיצוי לפי סעיף 80(א) למי שעומד בתנאים המהותיים של הסעיף, באופן שעולה בקנה אחד עם המסקנה הפרשנית אליה הגענו.

46. זאת ועוד. סמכותה של ערכאה אזרחית לפסוק פיצוי לפי סעיף 80 מכוח תקנה 5 יש בה כדי ליתן מענה לנאשמים, שחלק נכבד מהם נמנה על השכבות המוחלשות בחברה. באופן כללי, הנמנים על שכבות אלו באוכלוסייה מאופיינים בקושי לממש את זכויותיהם, בין היתר, בשל חוסר מודעות לזכויותיהם (ראו נטע זיו "משפט ועוני – מה על סדר היום? הצעה לאג'נדה משפטית לעוסקים בייצוג אוכלוסיות החיות בעוני" עלי משפט ד 17, 24-27 (התשס"ה); יובל אלבשן "נגישות האוכלוסיות המוחלשות בישראל למשפט" עלי משפט ג 497 (התשס"ד); והשוו לרע"פ 8182/18 מושיא נ' מדינת ישראל, בפסקה 46 לפסק דינה של השופטת ד' ברק ארז (18.2.2020)). לפיכך, אפשר כי אדם לא יגיש לערכאה הפלילית בקשה לפי תקנה 2 במועד הרלוונטי, בשל אותו "מחסום ידע" (וראו לעיל את שנקבע בעניין אגבריה לעניין דרישת המיידיות שבתקנה 2). בנסיבות כאלה, מסקנתנו הפרשנית עשויה למנוע מצב שבו המחדל להגיש בקשה לפי תקנה 2 ישלול מאותו אדם פיצוי לפי סעיף 80(א), גם אם הערכאה האזרחית שדנה בתביעת רשלנות שהגיש בהמשך מצאה שהוא עומד בתנאים המהותיים לכך. מטבע הדברים, עבור אוכלוסיות כאלו, שאלת קבלת הפיצוי משמעותית במיוחד.

הערה על הליך הערעור

47. סעיף 80(ג) קובע כאמור כי "החלטת בית המשפט לפי סעיף זה ניתנת לערעור כפסק דין בפלילים". תקנה 7 לתקנות הפיצויים מורה כי "ערעור על החלטת בית משפט בבקשה לפי תקנות אלה יוגש ויידון בדרך שמגשימים ערעור פלילי ודנים בו". וכך בואר בדברי ההסבר להצעת החוק שבעקבותיה נחקק סעיף 80(ג):

"כיון שאין החוק דן באפשרות ערעור על החלטת בית המשפט בבקשה לפיצוי, התעורר ספק האם עומדת זכות ערעור לצדדים בענין זה, ועל התוצאה הבלתי רצויה של העדר זכות ערעור על החלטה לפי (ה)סעיף הנדון כבר העיר בית המשפט וביקש מהמחוקק ליתן דעתו על השאלה [...] אמנם מפסיקת בית המשפט ניתן ללמוד

שאכן עומדת זכות זו לנפגע, אך מוצע לקבוע במפורש זכות ערעור על ההחלטה, גם כשאין ערעור על פסק הדין עצמו וזאת כדי לקבוע את אופי ההליך" (דברי ההסבר להצעת חוק העונשין (תיקון מס' 10), התשל"ט-1979, ה"ח 1414; ההדגשה הוספה).

ואכן, ככלל, החלטת ערכאה פלילית בבקשה לפיצוי לפי סעיף 80 היא החלטה נפרדת מהכרעת הדין המזכה את הנאשם, ומכאן הצורך להבהיר כי החלטה כזו ניתנת לערעור, כאמור בסעיף 80(ג). לעומת זאת, במקרים שבהם ערכאה אזרחית תצווה מכוח תקנה 5 על פסיקת פיצוי לפי סעיף 80, הדבר ייעשה ככלל במסגרת פסק הדין בתביעה הנזיקית. לפיכך, במקרים כאלה אין צורך בהוראה מיוחדת לעניין ערעור על החלטה לפסוק פיצוי כאמור, ויחולו הכללים בדבר ערעור על פסק הדין, כבענייננו.

48. בשולי הדברים, אציין כי לכאורה עשוי להיטען שסעיף 80(ג) מלמד כי הוראת סעיף 80(א) פלילית במהותה, ומשכך יש לקבוע כי תקנה 5 מתייחסת רק לערכאה פלילית, כפרשנות המדינה. אך לעניין זה יפים דברי השופט (כתוארו אז) מ' חשין ברע"פ 2976/01 אטף נ' מדינת ישראל (5.2.2002) (להלן: עניין אטף), שם נקבע כי הסמכות לפסוק פיצוי לנפגע עבירה לפי סעיף 77 לחוק העונשין היא בעלת "צופן גנטי" אזרחי (להרחבה על תכליותיו של סעיף 77 לחוק העונשין ראו גם עניין בוקובזה, בפסקאות 15-14 לפסק דינה של השופטת (כתוארה אז) א' חיות):

"יש להבדיל בין עיקר לבין טפל, בין הוראות-דין המשמשות בריח-תיכון בסמכות לפסוק פיצויים לבין הוראות-דין שאינן אלא טפלות במערכת. אופייה של הסמכות, כך אמרנו, נגזר בעיקרו מהוראות בריח-התיכון. הוראות טפלות, כך הוספנו ואמרנו, אינן עשויות להשפיע אלא במעט על אופייה העיקרי של הסמכות. דיברנו עד כה בהוראות-הדין העיקריות – אלו הצובעות בצבע אזרחי עז את הסמכות לפסוק פיצויים" (בפסקה 17 לפסק דינו של השופט (כתוארו אז) מ' חשין).

בהמשך לכך, בעניין אטף נקבע כי הוראת חוק שקובעת את אופיו של הליך הערעור – "הוראת-חוק זו טפלה היא לעיקר, ואין בה כדי לשנות מן העיקר" (בפסקה 21 לפסק דינו של השופט (כתוארו אז) מ' חשין; אוסיף כי באופן דומה, תקנה 3 לתקנות הפיצויים – שכאמור קובעת כי תקנות סדר הדין האזרחי יחולו על דיון בבקשה לפי סעיף 80, בשינויים המחויבים – אף היא הוראה "טפלה" לצורך קביעת מהותה של הוראת סעיף 80(א)). אמנם כמוסבר לעיל, הוראת סעיף 80(ג) אינה נטולת היגיון. ואולם, אין בה "כדי להפוך את הפיצוי – שהיסוד הדומיננטי בו הוא יסוד אזרחי – לפיצוי שאות של

עונשין חרות במצחו" (עניין אסף, בפסקה 18 לפסק דינו של השופט (כתוארו אז) מ' חשין, והשוו לדיון שם).

סוף דבר

49. על יסוד האמור לעיל, אציע לחבריי לדחות את ערעור המדינה, מבלי לעשות צו להוצאות.

50. משהונחה לפניי חוות דעתה של חברתי, השופטת י' וילנר, מצאתי להעיר מספר הערות.

א. חברתי תוהה "מה יהא הדין כאשר הנאשם בכל זאת יבקש בתביעתו הנזיקית לפסוק לו 'לחילופין' פיצויים מכוח סעיף 80 – האם בית המשפט האזרחי יהיה מנוע מלפסוק פיצויים כאמור אך בשל טעותו של הנאשם שלא ידע שערכאה זו אינה מוסמכת לדון בבקשה שכזו, אלא אך ליזום בעצמה את מתן הסעד המבוקש?" (סעיף 16 לחוות דעתה). יש מקום אפוא להבהיר את משמעות ההבחנה בין פסיקת פיצוי לפי סעיף 80 מכוח "בקשה" לפי תקנה 2, לבין פיצוי כאמור ביוזמת בית המשפט לפי תקנה 5. כאשר נאשם שזוכה מגיש תביעת רשלנות בנסיבות הנדונות, ומתייחס בתביעתו לסעד חלופי של פיצוי לפי סעיף 80, אין מדובר ב"בקשה" לפיצוי כמשמעותה בתקנה 2. קביעה שלפיה ניתן להגיש "בקשה" כאמור לערכאה אזרחית, משמעותה שניתן להגיש תביעה נזיקית שמתמצית אך ורק בבקשה לפיצוי לפי סעיף 80. אך כמובהר, לא זו קביעתי, מטעמים שפורטו לעיל. גישתי היא, שהערכאה האזרחית הדנה בתביעת רשלנות בנסיבות דנן מוסמכת מכוח תקנה 5 לפסוק מיוזמתה פיצוי לפי סעיף 80. מכאן, שבין אם בתביעתו מתייחס התובע לפיצוי לפי סעיף 80 ובין אם לא, בית המשפט מוסמך לפסוק כסעד חלופי פיצוי גם לפי סעיף 80, ורשאי בית המשפט גם שלא להידרש כלל לסוגיה. לשון אחרת: התייחסות לסעיף 80 בתביעת רשלנות איננה "בקשה" לפי תקנה 2. לשיטתי, בית המשפט האזרחי מוסמך מכוח תקנה 5 לפסוק כסעד חלופי פיצוי לפי סעיף 80, בין אם תביעת הרשלנות כוללת התייחסות לסעיף זה בין אם לא. הערכאה האזרחית יכולה גם שלא להידרש כלל לדיון בפיצוי לפי סעיף 80, גם אם הסעיף הועלה במסגרת תביעת הרשלנות.

ב. לגישת חברתי, לנוכח קיומה של עוולת הנגישה בסעיף 60 לפקודת הנזיקין, ומאחר שניתן היה לכאורה לתבוע את המדינה ברשלנות בנסיבות הנדונות גם לפני פסק הדין בעניין גורדון, יש להסיק כי המחוקק נתן דעתו על השאלה שלפנינו, והכריע בניגוד לגישתי (סעיף 29 לחוות דעתה). אך כמובהר, עסקינן בשאלת סמכותה

של ערכאה אזרחית הדנה בתביעת רשלנות בנסיבות דנן לפסוק פיצוי לפי סעיף 80, וקביעתי התבססה על מאפייניה של עוולת הרשלנות ויישומה בנסיבות הנדונות. איני סבור אפוא כי קיומה של עוולת הנגישה, שהיא בעלת מאפיינים שונים מהותית מאלו של עוולת הרשלנות בנסיבות הנ"ל – לרבות דרישה ל"זדון" בפעולת המזיק – מסייעת להנביע את מסקנת חברתי. כמו כן, גם אם לפני פסק הדין בעניין גורדון ניתן היה להגיש תביעת רשלנות בנסיבות הנדונות, מכך לא נובע כי המחוקק הכיר פרקטיקה של הגשת תביעות רשלנות כאמור, וממילא איני סבור כי ניתן להסיק שהמחוקק הביע דעתו על הסוגיה דנן.

ג. חברתי עומדת על כך ש"סעיף 80 אינו מתיימר להעמיד את הנאשם במצב שבו היה לולא היה מוגש כתב האישום בעניינו, או לפצותו בגין מלוא נזקיו", וש"סעיף זה אף לא נועד לברר את שאלת האחריות של המדינה לנזקים אלה כתנאי להענקת הפיצוי, או את הקשר הסיבתי שבין פעולותיה לבין נזקי הנאשם". ברם, גם בהסדרים סטטוטוריים שמוענק מכוחם פיצוי חלקי בלבד, או כאלה שאינם דורשים כתנאי לפיצוי בירור של שאלת האחריות או הקשר הסיבתי, אין בהכרח כדי ללמד כי הפיצוי לא נועד להשיב את המצב לקדמותו (ראו והשוו, למשל, לחוק לפיצוי נפגעי גזת, התשנ"ד-1994, או לחוק ביטוח נפגעי חיסון, תש"ן 1989 – שניהם חוקים של פיצוי ללא אשם). חברתי גורסת כי תכליתו של סעיף 80 היא לצמצם את נזקי הנאשם באופן מקוצר, יעיל, בהתאם לתקרת הפיצוי לפי התקנות ולשיקול דעתה של הערכאה הפלילית שדנה בעניינו (שם). אלא שכמובהר לעיל, לשיטתי יש להבחין בין תכליותיו המהותיות של סעיף 80 לאלו הדיוניות-מוסדיות (מה גם שכאמור, אין בגישתי כדי לגרוע מהתכליות הדיוניות-מוסדיות של סעיף 80, שאליהן מתייחסת חברתי). כמו כן, שאלת זהות הערכאה המוסמכת לפסוק פיצוי לפי סעיף 80 בהתאם לשיקול דעתה, היא-היא השאלה שעומדת לדיון בענייננו, כך שקיים קושי להניח כנקודת מוצא לדיון הנחה שמכריעה בשאלה זו.

ד. ועיקרו של דבר. אין חולק כי דרך המלך להפעלת סעיף 80 היא מייד בסמוך ובצמוד להליך הפלילי ועל ידי בית המשפט הפלילי. אך לטעמי, אין לסגור הדלת בפני נאשם שזוכה והחמיץ את השעה, לזכות בפיצוי המוגבל לפי סעיף 80, מקום בו ממילא הגיש תובענה בנוזיקין, ובית המשפט שדן בתובענה ממילא נדרש לבחון את עניינו. אין בכך "הפסד" בהיבט של יעילות הדיון ומשאבי השיפוט של בית המשפט האזרחי, ומנגד, הדבר מאפשר לבית המשפט להגיע לתוצאה צודקת בנסיבות המתאימות.

1. איני שותפה לדעתו של חברי, השופט י' עמית. דעתי היא, כפי שאבהיר להלן, כי מלשונם של סעיף 80 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 ותקנה 5 לתקנות סדר הדין (פיצויים בשל מעצר או מאסר), התשמ"ב-1982 (להלן: התקנות), מההיסטוריה החקיקתית, וכן מהאופן בו הפסיקה פירשה את דברי החקיקה האמורים, עולה כי התכלית העיקרית העומדת בבסיסם היא לצמצם את נזקיו של נאשם אשר זוכה או שכתב אישום נגדו בוטל, וזאת באופן מהיר, יעיל ומקוצר, על יסוד שיקול דעתה של הערכאה הפלילית אשר דנה בהליך הפלילי העיקרי בעניינו. כפי שנראה להלן, הפסיקה שבה והדגישה, חזור והדגש, כי מדובר בהליך שהוא חלק אינטגרלי מן ההליך הפלילי העיקרי, בבחינת "נספח וטפל להליך העונשין" (דברי השופט (כתוארו אז) מ' חשין בע"פ 4466/98 דבש נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 73, 106-107 (2002)).

2. במוקד הדיון בערעור דנן, עומדות הוראות סעיף 80(א) לחוק העונשין (להלן: סעיף 80) ותקנה 5 לתקנות (להלן: תקנה 5).

סעיף 80 קובע כי:

80. (א) משפט שנפתח שלא דרך קובלנה וראה בית המשפט שלא היה יסוד להאשמה, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שבוטל לפי סעיף 94(ב) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982 בסכום שייראה לבית המשפט; במשפט שמנהל קובל רשאי בית המשפט להטיל על הקובל תשלום כאמור.

(ב) שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, סכומי מקסימום להוצאות ולפיצויים האמורים.

(ג) החלטת בית המשפט לפי סעיף זה ניתנת לערעור כפסק דין בפלילים.

סעיף 80 מסמיך, אפוא, את בית המשפט לצוות כי אוצר המדינה או קובל ישלמו לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שבוטל נגדו, כמפורט בסעיף. התקנות קובעות שני מסלולים חלופיים להפעלת הסמכות האמורה – מתן צו כאמור בעקבות בקשה שתוגש לבית המשפט (ראו: תקנות 1-1 ו-4 לתקנות); או מתן צו כאמור ביוזמתו של בית המשפט, מבלי שהוגשה לו בקשה בנדון. במסלול השני להפעלת הסמכות האמורה עוסקת תקנה 5, הקובעת כלהלן:

5. בית המשפט רשאי, מיזמתו הוא, לצוות על תשלום כאמור בסעיף 32 לחוק סדר הדין הפלילי ובסעיפים 80 ו-81 לחוק העונשין, אף אם לא הוגשה לו בקשה לכך.

3. השאלה המתעוררת בענייננו נוגעת לפרשנותם של סעיף 80 ושל תקנה 5 בכל הנוגע לזהות הערכאה המוסמכת לצוות מיוזמתה כי אוצר המדינה או הקובל ישלמו לנאשם את הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו.

4. כך, בעוד שאין מחלוקת כי הסמכות למתן צו לפיצוי הנאשם בעקבות בקשה שהגיש בנדון נתונה אך ורק לבית המשפט הפלילי שדן בענייננו (ראו תקנה 2 לתקנות, וכן פסקה 21 לחוות דעתו של חברי, השופט עמית), הרי שלגבי המסלול השני, בגדרו מוסמך "בית המשפט" לפסוק פיצויים לנאשם "מיוזמתו הוא" (כאמור בתקנה 5) – דעות הצדדים חלוקות ביחס לסוגיה זו.

5. חברי, השופט עמית, עמד בהרחבה על התשתית הנורמטיבית, ההיסטוריה החקיקתית והפסיקה שעסקה בהוראות הדין הרלוונטיות, והגיע למסקנה כי יש לפרש את תקנה 5 כך שבנוסף לערכאה הפלילית שדנה בענייננו של הנאשם, גם לערכאה אזרחית, שדנה בתביעת רשלנות שהגיש הנאשם נגד המדינה בשל הליכים פליליים שנקטה נגדו, יש סמכות לפסוק מיוזמתה פיצוי מכוח סעיף 80 ותקנה 5.

6. כפי שיובהר להלן, עמדתי שונה. אני סבורה כי לשונם של החוק והתקנות, הסביבה החקיקתית וההיסטוריה החקיקתית של הוראות הדין הרלוונטיות – מוליכות כולן למסקנה כי יש לפרש את סעיף 80 לחוק ואת תקנה 5 כמסמיכים אך ורק את הערכאה הפלילית אשר דנה בענייננו של הנאשם לפסוק לטובתו פיצויים. לגישתי, לא ניתן למצוא נקודת אחיזה בחוק או בתקנות המוליכה לפרשנות שלפיה אף לערכאה האזרחית הדנה בתביעת רשלנות שהגיש הנאשם נגד המדינה נתונה הסמכות לפסוק פיצויים מכוחם באופן יזום. יתר על כן, אף אם הייתה בנמצא נקודת אחיזה כאמור – אני מתקשה למצוא את הטעם להיאחז בה, זאת שעה שהפרשנות הטבעית והמתבקשת של סעיף 80 ותקנה 5 התקנה אינה פוגעת בזכויות הנאשם, ומתיישבת היטב הן עם תכליות ההוראות הנדונות והן עם הגיונם של הדברים.

7. בטרם אפנה למלאכת הפרשנות גופה, אבקש להעיר בפתח הדברים כי, כפי שצוין בחוות דעתו המקיפה של השופט עמית, עמדתי הפרשנית אכן עולה בקנה אחד עם פסק הדין שניתן בבית משפט זה בע"א 2979/15 טעד נ' מדינת ישראל (5.7.2017) (להלן: עניין

טע). ואולם, נדמה כי ספק אם התוצאה בעניין טעד מתיישבת עם הפסיקה שקדמה לו (כפי שיפורט להלן בהרחבה), ומכל מקום, השאלה הפרשנית האמורה לא נבחנה באופן ישיר בעניין טעד, אלא אך נקבע, מבלי להיכנס לגופה של המחלוקת האמורה, כי "בנסיבות העניין, איני סבור שיהיה זה נכון לשלוח את האחים חזרה לבית המשפט הפלילי, וביכולתנו להורות על מתן הפיצוי כאמור במסגרת ערעור זה מיוזמתנו (ראו תקנה 5 לתקנות סדר הדין (פיצויים בשל מעצר או מאסר), התשמ"ב-1982)". כן יוער, כי לטענת המדינה, בעניין טעד אף לא ניתנה לה ההזדמנות לטעון בעניין שאלת זהות הערכאה המוסמכת מכוח תקנה 5, או בעניין עצם הזכאות לפיצויים באותו מקרה, זאת כמצוות תקנה 6 לתקנות שלפיה "בית המשפט יצווה כאמור בתקנה 5, או יחליט בבקשה בעל פה כאמור בתקנה 4, לאחר שנתן לצדדים הזדמנות לטעון את טענותיהם".

8. בנסיבות אלה, נראה כי ליבון המחלוקת הפרשנית בדבר הערכאה המוסמכת לפסוק פיצויים לנאשם מכוח תקנה 5 מתאפשר לדאשונה במסגרת ההליך הנוכחי.

להלן תוצג עמדתי בנדון.

פרשנות סעיף 80 ותקנה 5 – הערכאה המוסמכת לצוות על תשלום פיצוי מכוחם

9. כידוע, נקודת המוצא לפרשנות דברי חקיקה היא לשונם, שהיא המגדירה את גבולותיה של הפרשנות. בהתאם לכך, בשלב הראשון על השופט-הפרשן לבחון את המשמעויות השונות שניתן לחלץ מלשון החוק. לאחר מכן, ובשלב השני, על הפרשן לבחור מבין האפשרויות הפרשניות השונות המתיישבות עם לשון החוק את זו שתגשים את תכליתו – הן את תכליתו הסובייקטיבית של דבר החקיקה, שעניינה במטרה שלשמה ייעד המחוקק את דבר החקיקה, ואשר נלמדת בין היתר ממבנה החוק ומן ההיסטוריה החקיקתית שלו; ובמידת הנדרש הן את התכלית האובייקטיבית, בגדרה באים עקרונות וערכים אשר ראוי כי דבר חקיקה יפעל להגשמתם לאור התכליות האמורות. לאחר איזון בין התכלית הסובייקטיבית לזו האובייקטיבית, על השופט-הפרשן לבחור מבין הפרשנויות המצויות במתחם שהגדירה עבורו לשון החוק את אותה פרשנות אשר עולה בקנה אחד עם תכליותיו (ראו: רע"א 2843/18 הכשרה חברה לביטוח בע"מ נ' פוליקוב, פסקה 22 (15.10.2018); ע"א 8096/17 סקוק נ' איסחקוב, פסקה 14 (3.2.2019); דנ"א 4960/18 זליגמן נ' הפניקס חברה לביטוח בע"מ, פסקאות 4-8 לחוות דעתי (4.7.2021)).

אפנה למלאכת הפרשנות, על-פי סדרה.

10. בענייננו, הן סעיף 80 והן תקנה 5 נוקטים במושג הכללי "בית המשפט", ואינם מפרטים באופן מילולי ומפורש את זהות בית המשפט המוסמך לפעול מכוחם. ואולם, כפי שנקבע לא אחת, הפרשנות הלשונית "אינה מתמצה במשמעותו של דיבור בודד. הפרשנות עוסקת במשמעותו של דיבור בהקשר שבו הוא מופיע, ובענייננו – דבר החקיקה בשלמותו" (ראו: בג"ץ 7590/14 "במקום" מתכננים למען זכויות תכנון נ' ועדת המשנה להתנגדויות של מועצת התכנון העליונה במינהל האזרחי, פסקה 11 וההפניות שם (10.8.2015)).

11. עיון בדברי החקיקה בשלמותם במקרה הנדון, מוליך, לגישה, למסקנה ברורה באשר לפרשנות הלשונית של הביטוי "בית המשפט" בסעיף 80 ובתקנה 5, שלפיה משמעותו היא הערכאה הפלילית הדנה בענייניו של הנאשם, והיא בלבד.

12. מסקנה זו עולה, בראש ובראשונה, מהעובדה שסעיף 80 מצוי בחוק העונשין, שהוא חוק פלילי מובהק, אשר מסמיך את בתי המשפט הפליליים הדנים בענייניו של נאשם לפעול באופנים שונים, זאת תוך נקיטה בביטוי הכללי "בית המשפט", ומבלי לציין באופן מפורש כי מדובר בערכאה הפלילית (ראו, מבין רבים: סעיפים 10, 77, 87 לחוק העונשין; כן ראו פסקה 21 לחוות דעתו של השופט עמית).

13. יתר על כן, בסעיף 80(ג) עצמו, מצוין באופן מפורש כי החלטת בית משפט לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו "ניתנת לערעור כפסק דין בפלילים" (ההדגשה הוספה, י.ו.). הוראה מפורשת זו, על אופן ההשגה על החלטת בית המשפט לפי סעיף 80 (בין אם בעקבות בקשת הנאשם ובין אם מיוזמתו של בית המשפט) בפני ערכאה פלילית דווקא, מקרינה באופן ברור על המובן הלשוני של המונח "בית המשפט" המופיע בסעיף 80(א), כמונח המתייחס לערכאה הפלילית בלבד.

14. אף עיון בסביבה החקיקתית של תקנה 5 מלמד על הפירוש המילולי המתבקש למונח "בית המשפט" המופיע בה. כך, בתקנה 2 לתקנות, העוסקת במקום השיפוט שאליו יש להגיש בקשה לפיצוי מכוח סעיף 80, נקבע כי: "בקשה תוגש לבית משפט עם תום הדיון בענין המעצר, האישום או המאסר של המבקש; הוגשה הבקשה לאחר סיום הדיון, תוגש לערכאה הראשונה שדנה בעניינו של המבקש" (ההדגשה הוספה, י.ו.). מתקנה זו עולה כי הערכאה המוסמכת לדון בבקשת נאשם לפיצוי מכוח סעיף 80 היא הערכאה הפלילית אשר דנה בעניין מעצרו או בהליך העיקרי בעניינו. בתקנה 7 לתקנות אף נקבע

כי ערעור על החלטה בבקשה כאמור "יוגש ויידון כדרך שמגישים ערעור פלילי ודנים בו" (ההדגשה הוספה, י.ו.), וזאת בדומה לאמור בסעיף 80(ג) (יוער כי סעיף 80(ג) הוא רחב יותר מתקנה 7 לתקנות, ואינו עוסק אך בערעור על החלטה בבקשה שהוגשה מכוח סעיף 80(א), אלא גם בערעור על החלטה שקיבל בית המשפט מיוזמתו הוא מכוח סעיף 80(א)).

15. נראה אפוא, כי ההוראות המפורשות של התקנות בדבר הערכאה המוסמכת לדון בבקשת נאשם לפסיקת פיצויים מכוח סעיף 80 ובערעור על ההחלטה כאמור, מקרינות אף על המשמעות המילולית של המונח "בית המשפט" המופיע בתקנה 5 ככזה המתייחס לערכאה הפלילית בלבד. אף לא למותר לציין בהקשר זה, כי שיקולים פרקטיים של אחידות, נוחות ו"ידידותיות למשתמש" תומכים במסקנה לפיה הערכאה המוסמכת לדון בבקשת נאשם תהיה זו המוסמכת גם לילך במסלול של פסיקת פיצוי באופן יזום (השוו: רע"א 4990/05 ממנ נ' עיריית הרצליה, פסקה 29 (7.10.2009); רע"א 8813/05 עמותת במות נ' מדינת ישראל, פ"ד סא(2) 795, 811-812 (2006); רע"א 6297/02 גולד נ' גאולת הכרך, פ"ד נז(2) 108, 115 (2003); ע"א 7829/04 הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ נ' פאן אל-א סחר בינלאומי פ.א. בע"מ (בפירוק), פסקה 15 (13.7.2008); ע"פ 2208/15 פלוני נ' פלונית (11.5.2015)). זאת ועוד, היעדר ההתייחסות בחוק לזהות הערכאה המוסמכת לדון בסוגיית הפיצוי באופן יזום מהווה, על פני הדברים, תִּסְר, הניתן להשלמה על דרך של היקש מן התקנות הכוללות התייחסות לזהות הערכאה המוסמכת לדון בבקשת נאשם, כאמור (השוו: ע"א 6925/16 מדינת ישראל נ' פלוני (25.3.2018), והאסמכתאות הנזכרות שם).

16. בהקשר זה יוער עוד, כי ההבחנה שערך חברי, השופט עמית, בין הערכאה המוסמכת לדון בבקשת נאשם לפסיקת פיצויים מכוח סעיף 80 (הערכאה הפלילית לגישתו), לבין הערכאה המוסמכת לפסוק פיצויים מיוזמתה היא מכוח הסעיף האמור (הערכאה האזרחית בנוסף לערכאה הפלילית) – מוקשית בעיני. מעבר לכך שלפיצול האמור אין אחיזה בלשונם של החוק והתקנות ובסדרי הדין הרגילים, הוא אף מעלה תהיות מעשיות. כך למשל, לו נאמץ את ההבחנה האמורה, כך שגם בית משפט אזרחי יהא מוסמך לפסוק מיוזמתו הוא פיצויים מכוח סעיף 80, אך יהיה מוגבל מלעשות כן בעקבות בקשה שהגיש הנאשם – מה יהא הדין כאשר הנאשם בכל זאת יבקש בתביעתו הנזיקית לפסוק לו "לחילופין" פיצויים מכוח סעיף 80 – האם בית המשפט האזרחי יהיה מנוע מלפסוק פיצויים כאמור אך בשל טעותו של הנאשם שלא ידע שערכאה זו אינה מוסמכת לדון בבקשה שכזו, אלא אך ליזום בעצמה את מתן הסעד המבוקש? ומה יהא הדין אם יתחכם הנאשם ויימנע מהגשת בקשה בנדון, אך יציין בתביעתו את הכלל המוצע

שלפיו בית המשפט האזרחי מוסמך לפסוק פיצויים מכוח סעיף 80 מיוזמתו הוא – האם עצם העובדה שהנאשם הסב את תשומת לבו של בית המשפט לסמכותו האמורה פוגמת בסמכות בית המשפט לפסוק את הפיצויים "מיוזמתו הוא"? שאלות אלה ואחרות מבטאות את הקושי האינהרנטי הטמון בהבחנה ובפיצול שמציע חברי לעניין הסמכות לפסוק את אותו סעד כאשר מוגשת בקשה בנדון לעומת פסיקתו ביוזמת בית המשפט, ודומה כי יש בהן כדי להעדיף החלת כלל אחיד ו"ידידותי למשתמש", כאמור, ביחס לשני מסלולי הפיצוי.

17. לסיכומו של דבר, אני סבורה כי לשון דברי החקיקה, על רקע ההקשר הטקסטואלי שלהם והסביבה החקיקתית בה הם מופיעים, ברורה, וכי הפרשנות שלפיה המונח "בית המשפט" שבסעיף 80 ובתקנה 5 מתייחס אך לערכאה הפלילית שדנה בעניינו של הנאשם, היא הפרשנות הטבעית והמתבקשת.

18. נראה כי אף השופט עמית סבור כך (ראו פסקה 22 לחוות דעתו), ואולם לשיטתו, במקום שבו נמצא פירוש לשוני רגיל, פשוט, מתבקש וטבעי לדבר חקיקה, ולצדו פירוש שהלשון סובלת על אף חריגותו בהקשר הרלוונטי, יש להוסיף ולבחון איזה מבין הפירושים הלשוניים מתיישב עם תכליותיו של דבר החקיקה. ואולם, לשיטתי, כאמור, יש קושי ממשי לומר כי הלשון סובלת במקרה זה את המובן הלשוני החריג למונח "בית המשפט", ככזה הכולל גם את בית המשפט האזרחי.

19. לאמור אוסיף עוד, כי ייתכנו מקרים שבהם נאשם כאמור יגיש תביעה אזרחית נגד המדינה בשל הליכים פליליים שנקטה נגדו אך לא בעילת הרשלנות, אלא בעילה נזיקית אחרת (כגון נגישה, הפרת חובה חקוקה, עילת התקיפה, כליאת שווא). לנוכח האמור, מתעוררת השאלה מה בלשון דברי החקיקה מצדיק לצמצם את המובן הלשוני הנוסף למונח הכללי "בית המשפט" אך ורק לערכאה האזרחית הדנה בתביעת רשלנות שהגיש הנאשם נגד המדינה (בנוסף לערכאה הפלילית שדנה בעניינו), ולא לכלול בו את כלל העילות כמפורט לעיל.

20. מכל מקום, ועל אף שלגישתי, כאמור, ניתן היה לסיים את מלאכת הפרשנות כבר בשלב זה לנוכח המסקנה הברורה והמתבקשת העולה מהניתוח הלשוני של סעיף 80 ותקנה 5, אוסיף ואבחן אף את האופן בו מתיישבת הפרשנות האמורה עם תכליות דברי החקיקה.

(1) התכלית הטובייקטיבית

21. כעולה מלשון סעיף 80, המחוקק ביקש לפצות את הנאשם שזוכה או שכתב האישום בעניינו בוטל, על ההוצאות שנאלץ להוציא לשם הגנתו ועל הנזקים שנגרמו לו בשל מעצרו או מאסרו (לעניין גובה הפיצוי המרבי שניתן לפסוק מכוח סעיף 80 ראו תקנות 8 ו-9 לתקנות). ואמנם, בדיון במליאת הכנסת בהצעה לתיקון החוק בשנת 1971, ציין חה"כ ארידור, מציע החוק, כלהלן: "אבל גם הנאשמים היוצאים זכאים בדין – גם הם נענשים [...] בסיומו של משפט, בו יצאו זכאים, הרי הם זכאים רק לגבי העונש. אין הם זכאים לפיצוי על הוצאותיהם בגין משפטם; אין הם זכאים לפיצוי אם היו עצורים בקשר למשפטם [...]". (ראו: הצעת חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) (תיקון), התש"ל-1970, ד"כ 25.11.1970, 304 (להלן: הצעת החוק)).

22. יתר על כן, לגישתי, המחוקק אף התכוון לכך שהליך פסיקת הפיצוי יהיה הליך מהיר ומבוסס על שיקול דעתו של בית המשפט שדן בהליך העיקרי הפלילי בעניינו של הנאשם. כך עולה מעיון בהמשך דבריו של חה"כ יורם ארידור בעת הדיון בהצעת החוק, במסגרתם הוא השווה בין פסיקת הוצאות בהליך אזרחי ובין הצעתו לפסוק את עלות ההגנה של נאשם שזוכה בהליך הפלילי מכוח סעיף 80, כלהלן:

"לחוק שאני מציע עוד בלם אחד: שיקול דעתו של השופט. על פי ההצעה רשאי השופט לצוות על מתן פיצוי אם הדבר נראה לו צודק. אין הוא חייב לצוות כך כאשר הפיצוי נראה לו בלתי-צודק לפי הנסיבות. שיקול דעת כזה יש לבית-המשפט, למשל, גם בעניינים אזרחיים. ברוב המקרים מחוייב הצד המפסיד בדין להשתתף בהוצאות יריבו. כלל זה חל בעניינים אזרחיים גם על המדינה עצמה" (ראו: הצעת החוק).

23. דברים נכוחים אלה מעלים, כאמור, כי חה"כ ארידור ביקש להשוות בין פסיקת הוצאות בהליך אזרחי לפסיקת הפיצויים מכוח סעיף 80 הנפסקים במסגרת ההליך הפלילי, וזאת בשים לב לשיקול דעתו של השופט. בהתאם לכך, כפי שפסיקת ההוצאות בהליך אזרחי נעשית על-ידי הערכאה שדנה בהליך העיקרי ומהווה חלק בלתי נפרד מההליך האזרחי, כך פסיקת הפיצויים מכוח סעיף 80 נעשית על ידי הערכאה שדנה בהליך הפלילי ומהווה חלק בלתי נפרד הימנו.

24. נוכח כל האמור, אין בידי להסכים לעמדתו של השופט עמית לפיה המחוקק כלל לא היה ער לאפשרות שבית משפט אזרחי ידון בתביעת רשלנות נגד המדינה, וממילא לא נתן דעתו לסוגיה שבמחלוקת (ראו פסקאות 26-27 לחוות דעתו של השופט עמית).

25. בהקשר זה אוסיף כי השופט עמית מציין בחוות דעתו כי רק בשנת 1985, בחלוף שנים ארוכות מאז שנחקק ותוקן סעיף 80, קבע בית משפט זה בע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' גורדון, פ"ד לט(1) 113 (1985) (להלן: עניין גורדון), כי באופן עקרוני חלה על גורמי התביעה הפלילית חובת זהירות מושגית וניתן להטיל עליהם אחריות ברשלנות. משמעות קביעה זו, כך מציין השופט עמית, כי עם מתן פסק הדין בעניין גורדון ניתן היה להגיש תביעות רשלנות נגד המדינה, בטענה כי רשויות אכיפת החוק התרשלו בהליכים הפליליים שננקטו נגד התובע. לנוכח האמור, לשיטת השופט עמית, ניתן להסיק כי כאשר נחקק סעיף 80 והותקנו התקנות מכוחו, המחוקק ומחוקק המשנה כלל לא הכירו פרקטיקה של הגשת תביעות רשלנות נגד גורמי התביעה הפלילית, ועל כן – כלל לא הביאו בחשבון אפשרות שבה בית המשפט האזרחי הדן בתביעת רשלנות של הנאשם שזוכה נגד המדינה הוא זה שיפסוק פיצויים מכוח דברי החקיקה האמורים.

חיזוק למסקנה זו מצא השופט עמית בדברי חה"כ ארידור בדיון בהצעת החוק משנת 1970 שציין כי "על פי פקודת הנזיקין זכאי אדם לתבוע פיצוי על מעצר שווא כשהמדובר במעצר שווא על ידי אדם אחר. דווקא כשהמדובר במדינה אין לעצור, שזוכה, כל תרופה" (ראו: הצעת החוק). משכך, לשיטת השופט עמית, "גם אם המחוקק הניח כי 'בית המשפט' בהוראות החקיקה דנן הוא בית המשפט הפלילי, אין בהנחה זו משום הבעת עמדה בשאלה הטעונה הכרעה בענייננו".

26. כאמור, איני שותפה לעמדתו של חברי שלפיה המחוקק לא היה ער לאפשרות לתבוע את המדינה בנזיקין בשל מעצר או העמדה לדין של נאשם שזוכה. כך, כבר בשנת 1968 נקבעה עוולת הנגישה בסעיף 60 לפקודת הנזיקין, אשר מכוחה ניתן היה להטיל אחריות בנזיקין על רשויות התביעה בגין נזק שהגשתו של אישום פלילי גרמה לניזוק, כלהלן:

"נגישה היא פתיחתו או המשכתו של הליך נפל – למעשה, ובזדון, ובלי סיבה סבירה ומסתברת – נגד אדם, בפלילים או בפשיטת רגל או בפירוק, וההליך חיבל באשראי שלו או בשמו הטוב או סיכן את חירותו, ונסתיים לטובתו, אם היה ההליך עשוי להסתיים כך; אך לא תוגש תובענה נגד אדם על נגישה רק משום שמסר ידיעות לרשות מוסמכת

שפתחה בהליכים" (ראו: סעיף 60 לפקודת הנזיקין; עניין גורדון, עמ' 122).

27. לנוכח קיומה של עוולת הנגישה, שנועדה באופן ישיר לתת מענה לנזקיו של מי שנוהל נגדו הליך פלילי "בזדון ובלי סיבה סבירה ומסתברת" וההליך הסתיים לטובתו, קשה לייחס משקל רב לדבריו של חה"כ ארידור שהובאו על ידי חברי שלפיהם "על פי פקודת הנזיקין זכאי אדם לתבוע פיצוי על מעצר שווא כשהמדובר במעצר שווא על ידי אדם אחר. דווקא כשהמדובר במדינה אין לעצור, שזוכה, כל תרופה" (ההדגשה הוספה, י.ו.), שכן כאמור – פקודת הנזיקין כללה כבר באותה עת עוולה פרטיקולרית שנועדה לתת תרופה בדיוק למקרה שכזה, והיחס בין עוולה זו לבין עוולת הרשלנות אף נדון בהרחבה בעניין גורדון.

28. יתר על כן, איני סבורה כי רק לאחר הלכת גורדון ניתן היה, מבחינה מעשית ועקרונית, לתבוע את רשויות התביעה בגין רשלנות בהעמדתו לדין של נאשם שזוכה. שכן, המצב המשפטי שקדם להלכת גורדון לא שלל הגשת תביעה בעוולת הרשלנות נגד רשויות התביעה, ומשכך, ואף שהדבר לא נדון במפורש קודם לכן בבית משפט זה בפועל, אין להסיק מכך שהייתה מניעה עקרונית לעשות כן. למעשה, בית משפט זה לא יצר חובת זהירות חדשה בהלכת גורדון, אלא אך הכיר בקיומה ("הכרה בחובת הזהירות המושגית של אנשי ציבור, המפעילים סמכות שלטונית - ...מתבקשת, בעיקרו של דבר, מחובה אנושית, אזרחית וחברתית...") (ההדגשה הוספה, י.ו.; עניין גורדון, עמ' 137).

29. סיכומם של דברים: מהאמור עולה כי אף קודם למתן פסק הדין בעניין גורדון לא הייתה מניעה עקרונית להגיש תביעה נזיקית נגד רשויות התביעה בגין נזקים שנגרמו לנאשם אשר זוכה, בין אם מכוח עוולת הנגישה המעוגנת בסעיף 60 לפקודת הנזיקין, ובין אם מכוח עוולת הרשלנות (וזאת, אף שמבחינה מעשית, העניין נדון לראשונה בשנת 1985 במסגרת עניין גורדון). משכך, אין לדעתי רגליים לסברה שהמחוקק לא היה ער לאפשרות האמורה, ולא נתן דעתו כלל לשאלת זהות הערכאה המוסמכת לפסוק פיצויים מכוח סעיף 80. למעשה, דבריו של חה"כ ארידור שהובאו לעיל בעניין ההשוואה בין פסיקת הוצאות בהליך אזרחי לבין פסיקת פיצויים מכוח סעיף 80 בהליך הפלילי, מוליכים למסקנה ההפוכה, שלפיה המחוקק התכוון לכך שפסיקת הפיצויים מכוח סעיף 80 תבצע על-ידי הערכאה הפלילית. משכך, ובהתאם לכללי הפרשנות, אני סבורה כי יש לייחס משקל ממשי לכוונה זו של המחוקק בעת פרשנות דברי החקיקה הנדונים.

ומכאן – לבחינת התכלית האובייקטיבית.

30. בדומה לתכלית הסובייקטיבית שצוינה לעיל, עמדתי היא כי אף התכלית האובייקטיבית העיקרית העומדות בבסיסו של סעיף 80 היא השאיפה להכיר בנזקו של הנאשם שזוכה או שהאישום בעניינו בוטל, ולצמצם את נזקיו, באופן מקוצר, מהיר, יעיל, המבוסס בעיקרו על שיקול דעת של בית המשפט המכיר את ההליכים שננקטו נגד הנאשם, ומבלי להידרש להוכחת יסודות ורכיבים שונים הכרוכים בהליכים ממושכים. פסיקת פיצוי לניזוק באופן האמור ודווקא באופן הזה ("המסלול המהיר") היא-היא התכלית העומדת בבסיס סעיף 80 (ראו והשוו לפיצוי נפגע העבירה במסגרת ההליך הפלילי בהתאם לסעיף 77 לחוק העונשין, אשר מקנה פיצוי ראשוני לנפגע עבירה, בהליך מהיר ויעיל, ללא הוכחת נזק, ושונה במהותו מפיצוי הנפסק בהליך אזרחי. ראו לעניין זה: דנ"פ 5625/16 קארין נ' טווק (13.9.2017)).

31. מסקנה זו עולה, כאמור, בראש ובראשונה מלשון החוק והתקנות. כך, כאמור, סעיף 80 מקנה לבית המשפט שיקול דעת רחב וגמישות בפסיקת הפיצוי מכוחו, אם "ראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת" ו"בסכום שייראה לבית המשפט". כאמור, הסכום המרבי לפסיקת הפיצוי קבוע בתקנות 8 ו-9 לתקנות ובתוספת להן, והוא מבוסס על נתונים בדבר השכר הממוצע במשק ושכר טרחת עורך דין, באופן המלמד כי קביעת הפיצוי מכוח סעיף 80 והתקנות לא תבוסס, ככלל, על הליך הוכחות ממושך לעניין גובה הנזק בפועל שנגרם לנאשם.

כמו כן, התקנות קובעות כי בקשה לפיצוי ולהוצאות הגנה מכוח סעיף 80 תוגש מיד עם תום הדיון במעצרו או בזיכויו של הנאשם, וניתן להגישה בעל-פה (תקנה 4), באופן המלמד על התכיפות הנדרשת בהגשת בקשה כאמור, ועל הסמיכות ההכרחית בין סיום הדיון הפלילי בעניינו של הנאשם לבין הדיון בפסיקת הפיצויים מכוח סעיף 80.

32. בנוסף לאמור, אף מההיסטוריה החקיקתית עולה כי תכליתו של סעיף 80 היא לא לקיים הליך נזיקי מלא, אלא לפסוק על-אתר סכום אשר יצמצם במידה מסוימת את נזקי הנאשם, וזאת בדומה לפסיקת הוצאות בהליך אזרחי (ראו לעיל, בפסקה 22).

33. כך, אף הפסיקה של בית משפט זה עמדה בהרחבה על תכליתו של סעיף 80, וקבעה כי אופיו המהיר והפשוט של ההליך הננקט מכוחו הוא חלק אינהרנטי מתכלית זו, וזאת בשונה מההליך הנזיקי, וכי בשל מאפייניו האמורים מדובר בהליך שהוא חלק

בל-ינותק מההליך הפלילי שנוהל בעניינו של הנאשם. יפים לעניין זה דברי השופט
(כתוארו אז) מ' חשין בעניין דבש:

"הליך פסיקתם של שיפוי ופיצוי אינו אלא ספיח למשפט הפלילי, הליך טפל להליך הפלילי העיקרי. שומה עלינו אפוא להיזהר שלא נהפוך זנב לראש, שלא ניגרר להליך ארוך ומורכב שנושאו הוא הפיצוי והשיפוי. חייבים אנו להזהיר עצמנו מפני הליך-של-מדרון, מדרון העשוי להפוך מדרון חלקלק. נהיה ערים וקשובים לכך שהליך השיפוי והפיצוי אסור לו שיהפוך לחזרה על משפט פלילי בהיפוך: שזו הפעם הנאשם שזוכה יהיה מאשים והמדינה תהא נאשמת. עוד נזכור, כי לרשות נאשם שזוכה בדינו עומדת, במקרה המתאים, עילה בנויקין ... ומכאן טעם נוסף לנהוג בהליך שיפוי ופיצוי כהוראת סעיף 80 לחוק העונשין אך כהליך נספח וטפל להליך העונשין" (ההדגשות הוספו, י.ו.; וכן ראו: עניין גורדון, בעמ' 127-128; רע"א 7652/99 מדינת ישראל נ' יוסף, פ"ד נו(5) 493, 496-497 (2002)).

דברים דומים צוינו על-ידי השופטת ט' שטרסברג-כהן בבג"ץ 2428/99 מדינת

ישראל נ' דוויק, פ"ד נד(1) 688, 693-694 (2000):

"הבקשה לפיצויים איננה מנותקת מן ההליך הפלילי. זוהי בקשה המהווה חלק נלווה להליך הפלילי אם לא חלק אינטגרלי ממנו. אף שהיא נושאת אופי מעין-אזרחי, היא קשורה בטבורה להליך הפלילי. עילותיה צומחות מתוך ההליך הפלילי, בין מחמת שהתברר במהלכו שלא היה יסוד לאשמה ובין משום שקיימות נסיבות אחרות המצדיקות פיצויים עקב העמדת המבקש לדין וזיכוי. על הליך זה להתנהל במהירות וביעילות ולהעניק לנאשם שזוכה פיצויים המגיעים לו, אם מגיעים, כפועל יוצא מזיכוי...

על היותו של הליך הבקשה חלק אינטגרלי מן ההליך הפלילי הדיוני, יכול להצביע גם מיקומו של סעיף 80 בפרק שעניינו דרכי ענישה. ממיקום זה משתמע, כי אין לראות בבקשה הליך אזרחי חדש ונפרד מן ההליך הפלילי שהתקיים. אילו גרסנו כי זהו הליך אזרחי נפרד, היה מקום לטענה שלפיה על הבקשה להידון בפני דן יחיד בערכאה בעלת סמכות עניינית לדון בתביעות בסדר גודל של סכום הפיצויים, קרי: בית-משפט מחוזי או בית-משפט שלום. אפשרות כזו איננה מתיישבת עם לשון סעיף 80 ותקנה 2, הקובעים, כי בית-המשפט שבו מתקיים הדיון הפלילי ידון בבקשה" (ההדגשות הוספו, י.ו.).

34. בהמשך לאמור, לא אחת נפסק בהקשר זה כי ישנה חשיבות רבה לכך שבית המשפט שניהל את ההליך הפלילי לכל אורכו, הוא זה שיכריע בבקשת הנאשם לפיצויים לפי סעיף 80, וכי מסיבה זו, ככלל, ערכאת הערעור לא תיטה להתערב בהחלטת הערכאה הדיונית לעניין פסיקת פיצויים לנאשם (ראו למשל: ע"פ 7235/16 כהן נ' מדינת ישראל, פסקה 10 (11.2.2018); ע"פ 5851/19 מדינת ישראל נ' אברג'ל, פסקה 12 (2.2.2020)).

35. הנה כי כן, מלשון החוק והתקנות, מההיסטוריה החקיקתית, וכן מהאופן בו הפסיקה פירשה את דברי החקיקה האמורים, עולה כי התכלית האובייקטיבית העיקרית העומדת בבסיסם היא לצמצם את נזקיו של הנאשם בהתקיים אחת מהעילות הנזכרות בסעיף 80, וזאת באופן מהיר, יעיל ומקוצר. משכך, אף שבה הפסיקה והדגישה כי מדובר בהליך שהוא קשור בטבורו להליך הפלילי העיקרי ובלתי נפרד הימנו, וכי על-מנת לממש את תכליתו האמורה, על המותב שדן בהליך העיקרי, עליו ועליו בלבד, לדון אף בסוגיית הפיצוי מכוח סעיף 80.

36. נוכח כל האמור, אין בידי להסכים עם חברי השופט עמית, הסבור כי התכלית העיקרית העומדת בבסיס סעיף 80, היא התכלית של "השבת המצב לקדמותו", וכי לנוכח תכלית זו "מדובר בהסדר נזיקי במהותו". לדבריו "השיקולים שבבסיס [סעיף 80] הם השיקולים הנוגעים לשאלת רשלנותם של גורמי התביעה הפלילית, ויש קשר הדוק בין בירור טענות רשלנות בנסיבות הנדונות לבין השיקולים הרלוונטיים לפסיקת פיצוי לפי סעיף 80(א)" (ההדגשות הוספו, י.ו.; פסקה 31-39 לחוות דעתו של השופט עמית). נראה כי על רקע הקביעות האמורות מצא השופט עמית, כי ישנה הצדקה להסמכת בית המשפט האזרחי אשר דן בתביעת הרשלנות של הנאשם שזוכה כלפי המדינה לקבוע פיצויים גם מכוח סעיף 80(א).

37. אני סבורה כי קיים שוני מהותי בין יסודות עולת הרשלנות, והתכליות העומדות בבסיסה, לבין הוראת סעיף 80 על יסודותיה ותכליותיה.

כאמור, סעיף 80 מאפשר פסיקת פיצוי מכוחו אף בשל קיומה של העילה השנייה – הנשענת על עקרונות של צדק – "נסיבות אחרות המצדיקות זאת". מדובר בעילה שמטבעה היא עמומה, ואשר יכולה להתקיים אף לנוכח נסיבותיו האישיות של הנאשם, במנותק משאלת אחריות המדינה וסבירות ניהול הליכי המשפט נגדו. כך, הנסיבות המצדיקות מתן פיצוי בהתאם לעילה זו הן ככלל נסיבות שעניינן הליכי המשפט, ואופן זיכוי של הנאשם, וכפי שציין השופט עמית בפרשה אחרת: "תחת העילה של נסיבות

אחרות' אין צורך בהוכחת יסודות עוולת הרשלנות כדי לזכות בפיצוי, ובכך נוצר 'מתחם' של נסיבות אשר יכול נאשם למצוא להן מזור תחת סעיף 80(א), מבלי שיעלה הדבר בידו באמצעות הגשת תביעה נזיקית" (ראו: ע"א 4584/10 מדינת ישראל נ' שובר, פסקה 109 לחוות דעתו של השופט עמית (4.12.2012); הדגשות הוספו, י.ו.).

38. ואומנם, על ההבדלים המהותיים שבין הסמכות לפסוק פיצוי מכוח סעיף 80 לבין עוולת הרשלנות, הן לעניין התכליות שלהן והן לעניין ההליך המתאים להחלתן, עמד השופט (כתוארו אז) א' ברק בעניין גורדון:

"ההליך על-פי סעיף 80(א) לחוק העונשין הוא אינצידנטאלי להליך הפלילי, ואין הוא תחליף לתביעה אזרחית בגין התרשלות. היסודות, הנדרשים על-פי סעיף 80(א) לחוק העונשין, וסכום הפיצויים שניתן לפסוק, שונים הם במהותם ובאופיים מאלה הנדרשים על-פי עוולת הרשלנות, ולא יעלה על הדעת, כי הפתח, שפתח המחוקק בהוראה זו, ושכא להקל על נאשם-ניזוק, המבקש 'לקצר' את הדרך, יעמוד לו לרועץ, אם הוא מבקש להגשים את מלוא זכויותיו [היינו, להגיש תביעה אזרחית בגין רשלנות בגין נזקיו, י.ו.]" (עניין גורדון, בעמ' 127-128).

39. הנה כי כן, התכלית העומדת בבסיס סעיף 80 לצמצום נזקי הנאשם שזוכה שהאישום בעניינו בוטל אינה התכלית הנזיקית הקלאסית של "השבת המצב לקדמותו". סעיף 80 אינו מתיימר להעמיד את הנאשם במצב שבו היה לולא היה מוגש כתב האישום בעניינו, או לפצותו בגין מלוא נזקיו. סעיף זה אף לא נועד לברר את שאלת האחריות של המדינה לנזקים אלה כתנאי להענקת הפיצוי, או את הקשר הסיבתי שבין פעולותיה לבין נזקי הנאשם. למעשה, תכליתו של סעיף 80 קשורה קשר הדוק למנגנון קביעת הפיצויים מכוחו – צמצום נזקי הנאשם באופן מקוצר, מהיר, יעיל, בהתאם לסכומי הפיצויים שנקבעו בסעיפים 8 ו-9 לתקנות, ועל יסוד שיקול דעתו הרחב של בית המשפט שדן בהליך הפלילי בעניינו של הנאשם.

לשם מימוש התכלית האמורה, כפי שצוין בדברי השופט חשין שהובאו לעיל, יש לשמר את הליך פסיקת הפיצויים מכוח סעיף 80 כהליך הטפל להליך הפלילי העיקרי. נטיעתו של הליך זה במסגרת הליך אזרחי בו נדונה תביעת רשלנות של הנאשם כלפי המדינה בגין ההליכים הפליליים שננקטו בעניינו היא בגדר נטיעת נטע זר, שאינה עולה בקנה אחד לא עם לשונם של דברי החקיקה, לא עם תכליתם הסובייקטיבית ולא עם תכליתם האובייקטיבית.

40. לבסוף, השופט עמית ציין עוד כי הכרה במסלול נוסף, חלופי, לפסיקת פיצויים מכוח סעיף 80 ייתן מענה לנאשמים הנמנים על השכבות המוחלשות בחברה למיצוי זכויותיהם המהותיות, מבלי לאבדן אך בשל "מחסום ידע" בנוגע לערכאה ולעיתוי שבו היה עליהם להגיש את הבקשה לפיצוי כאמור (ראו: פסקה 46 לחוות דעתו של השופט עמית).

41. ואולם, על אף שהשאיפה לסייע לנאשמים הנמנים על השכבות המוחלשות בחברה למצות את זכויותיהם המהותיות היא שאיפה ראויה, אשר יש לפעול למימושה בדרכים שונות, אין בכך כדי להצדיק סטייה מהוראותיו הדיוניות של הדין. אלמלא כן, מצבו הסוציו-אקונומי של בעל דין היה משמש כשיקול בבחינת טענות התיישנות, שיהוי, סמכות עניינית וכיוצ"ב. השוויון בפני החוק, כמו גם היציבות והוודאות המשפטית, אינם תומכים במתן משקל לשיקולים כאמור כאשר הוראות הדין בנדון ברורות.

42. על רקע כל האמור, עמדתי היא כי משמעות המונח "בית המשפט" בסעיף 80 ובתקנה 5 היא בית המשפט הפלילי בלבד, וכי הערכאה האזרחית אשר דנה בתביעת רשלנות שמגיש הנאשם נגד המדינה בגין רשלנותה בנקיטת הליכים פליליים נגדו אינה מוסמכת לפסוק פיצויים מכוח הוראות חוק אלה, אף לא מיוזמתה.

43. לפיכך, לו תשמע דעתי, אציע לקבל את ערעור המדינה, ולהורות על ביטול הפיצויים שנפסקו לדמיס ולסטניסלב בערכאות קמא מכוח סעיף 80 לחוק.

ש ו פ ט ת

השופט ד' מינץ:

קראתי בעיון את חוות הדעת המקיפות של חברי השופטים ' עמית ו-י' וילנר, ובמחלוקת ביניהם אני מצטרף לעמדתה של חברתי השופטת וילנר.

1. אקדים הערה לעמדתי. חברי ציינו בחוות דעתם כי המחלוקת שבענייננו נוגעת לסמכות בית המשפט בהליך אזרחי להורות על פיצוי והוצאות הגנה מכוח סעיף 80(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין או החוק) ותקנה 5 לתקנות סדר הדין (פיצויים בשל מעצר או מאסר), התשמ"ב-1982 (להלן: התקנות). דא עקא, לשיטתי אין

מדובר בשאלה של סמכות המותב כמובנו הרגיל של המושג, אלא בשאלה של זהות ההליך שבמסגרתו רשאי המותב לצוות על תשלום הוצאות הגנה ועל פיצוי לנאשם שזוכה, היינו הליך אזרחי או הליך פלילי. שהרי אין בדין כל דרישה להסמכה מיוחדת לשופט המנוי בערכאה שיפוטית מסוימת לדון בהליכים פליליים או בהליכים אזרחיים, ואף אין מניעה עקרונית שמותב שדן בהליך מסוג אחד ידון גם בהליך מהסוג השני. אדרבה, לעיתים הדין מורה מפורשות כי המותב שדן בהליך פלילי בעניינו של אדם ידון גם בהליך אזרחי בעניינו (ראו סעיף 77 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984). שונה הדבר למשל מבתי המשפט לעניינים מינהליים, שמקום מושבם הוא אכן בבתי המשפט המחוזיים, אך המחוקק ראה לנכון להקנות סמכות עניינית ייחודית לבית המשפט המינהלי לדון בנושאים מינהליים, וללא הסמכה מתאימה, שופט בית משפט מחוזי אינו מוסמך לדון בהם (סעיפים 3 ו-5 לחוק בתי משפט לעניינים מינהליים, התשס"ט-2000; אורי גורן בתי משפט מינהליים 11-13 (2008)). הדיון שלפנינו מתמקד אם כן בשאלה האם בית המשפט רשאי להורות מיוזמתו על מתן פיצוי לפי סעיף 80(א) לחוק העונשין במסגרת הליך אזרחי, או שמא הוא רשאי לעשות כן רק במסגרת ההליך הפלילי. הדגש הינו אפוא על זהות ההליך בו יינתן הסעד הנדרש ולא על סמכות הערכאה הדיונית לתיתו.

2. ולגופו של עניין. כפי שציינו חברי, בקשת רשות הערעור שלפנינו מעוררת שאלה בדבר פרשנות סעיף 80(א) לחוק ותקנה 5 לתקנות. בהתאם לתורת הפרשנות המקובלת, פרשנות זו תיגזר בראש ובראשונה מלשון דבר החקיקה וחקיקת המשנה הטעונים פרשנות (ע"א 731/17 מראות ירושלים בע"מ נ' עיריית ירושלים, פסקה 33 (8.7.2021); ע"א 450/17 א.ס.בי.אן הלבשה בע"מ נ' מדינת ישראל – רשות המיסים, פסקה 7 לחוות דעתי (29.10.2019); ע"א 4096/18 חכם את אור-זך עורכי דין נ' פקיד שומה עכו, פסקה 18 (23.5.2019)). הלשון היא שקובעת את גבולות פרשנות דבר החקיקה (ע"מ 4099/20 מועצה מקומית זכרון יעקוב נ' ראש אגף איכות אוויר – המשרד להגנת הסביבה, פסקה 1 לחוות דעתי (7.10.2021); בג"ץ 1775/19 מרינצ'בה נ' שר הפנים, פסקה 2 לחוות דעתי (29.8.2021)). רק כאשר קיימת יותר מפרשנות לשונית אחת אפשרית, יש מקום לתור אחר תכליות דברי החקיקה ולבחון מביין האפשרויות הלשוניות הקיימות את הפרשנות אשר מגשימה תכליות אלה באופן המיטבי (בג"ץ 6247/04 גרודצקי נ' שר הפנים, פסקה 20 (23.3.2010); ע"א 8511/18 פקיד שומה נתניה נ' דלק הונגריה בע"מ, פסקה 28 (26.1.2020)). אקדים את המאוחר ואציין כי לטעמי, לשונם של הסעיף והתקנה ברורה והיא אינה סובלת שני פירושים, ומשכך אין כל צורך להיזקק לתכליתה.

3. סעיף 80(א) לחוק מורה כך:

משפט שנפתח שלא דרך קובלנה וראה בית המשפט שלא היה יסוד להאשמה, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שבוטל [...] בסכום שייראה לבית המשפט [...].

לטעמי לשונו של סעיף זה ברורה, נהירה וחד-משמעית והיא אינה מותירה מקום לשתי פרשנויות. המחוקק העניק לבית המשפט – אותו בית משפט שדן בהליך הפלילי בעניינו של נאשם, ואשר מצא במסגרת ניהול הליך זה כי לא היה יסוד להאשמה או כי קיימות נסיבות אחרות המצדיקות זאת – אפשרות לצוות על הוצאות הגנתו ועל פיצוי בעבור מעצרו או מאסרו של הנאשם. כל מסקנה אחרת לפיה סעיף 80, המצוי כאמור בחוק העונשין, מאפשר גם לבית המשפט בהליך אזרחי לפסוק פיצוי והוצאות הגנה, אינה מתיישבת עם לשונו.

4. פרשנות זו של סעיף 80 לחוק תוחמת את גבולות הפרשנות של תקנה 5 לתקנות. תקנה זו מורה כך:

בית המשפט רשאי, מיזמתו הוא, לצוות על תשלום כאמור בסעיף 32 לחוק סדר הדין הפלילי ובסעיפים 80 ו-81 לחוק העונשין, אף אם לא הוגשה לו בקשה לכך.

אינני סובר כי ניתן להיתלות בתקנה זו לצורך ביסוס העמדה הפרשנית על פיה בית משפט בהליך אזרחי רשאי להורות על תשלום פיצויים והוצאות הגנה, וזאת אף כי התקנה נוקטת בלשון כללית: "בית המשפט". לנוכח לשונו הברורה של סעיף 80, ממנה עולה כאמור כי ניתן לפסוק פיצוי והוצאות הגנה מכוח סעיף זה רק במסגרת ההליך הפלילי, ברור לטעמי כי גם תקנה 5 לתקנות – העוסקת בתשלום לפי סעיף 80 לחוק – מתייחסת לפסיקת פיצויים על ידי בית המשפט רק במסגרת ההליך הפלילי. בעיני פשוט הדבר כי אין בכוחה של תקנה, שמעמדה הנורמטיבי נמוך יותר, כדי לבסס פרשנות רחבה יותר מזו שעולה מהוראת חוק ברורה שחוקקה על ידי הכנסת.

על כך יש להוסיף, כפי שגם יורחב להלן, כי אין מחלוקת בין חברי כי בקשה לפסיקת פיצויים והוצאות הגנה מכוח סעיף 80 לחוק (בשונה מפסיקת פיצויים מיוזמת בית המשפט מכוח סעיף זה) תוגש למותב שדן בהליך הפלילי בעניינו של הנאשם שזוכה. משכך, ובשים לב לעובדה שתקנה 5 מורה כי "בית המשפט רשאי, מיזמתו הוא, לצוות על תשלום... אף אם לא הוגשה לו בקשה לכך", ברי כי "בית המשפט" הרשאי לפסוק

פיצויים מיוזמתו הוא אותו "בית משפט" שלו ניתן להגיש בקשה לפסיקת פיצויים, היינו המותב הפלילי.

5. אך מעבר לכך. מלאכת הפרשנות כוללת בחובה גם את משמעותו של החיקוק בתוך ההקשר שבו הוא מופיע, היינו דבר החקיקה בשלמותו. "הלוא דיבור שבחוק הוא יצור חי בסביבתו. הוא מקבל צביונו מהקשר הדברים" (בג"ץ 7590/14 "במקום" – מתכננים למען זכויות תכנון נ' ועדת המשנה להתנגדויות של מועצת התכנון העליונה במינהל האזרחי, פסקה 11 (10.8.2015); ראו גם: עע"מ 4562/15 עיריית תל אביב נ' א.ש. נכסים ובנין (1989) בע"מ, פסקה 15 (31.1.2017); רע"א 2575/18 יעקבסון נ' לוין, פסקה 35 (25.3.2019)). כפי שיובהר להלן, גם הוראות אחרות בחוק ובתקנות מתיישבות עם הפרשנות הלשונית של תקנה 5 לתקנות וסעיף 80(א) לחוק כפי שהוצגה לעיל.

6. הנה כי כן, לצד המסלול הקבוע בתקנה 5 לתקנות בדבר פסיקת פיצוי בשל מעצר או מאסר והוצאות הגנה מיוזמת בית המשפט, קובעות התקנות מסלול נוסף לפסיקת פיצוי והוצאות כאמור, וזאת מכוח בקשה של הנאשם שזוכה (תקנות 1, 2 ו-4 לתקנות). כפי שצינו חברי, ועל כך כאמור אין מחלוקת ביניהם, בעניין מסלול זה נקבע זה מכבר כי הערכאה המוסמכת לדון בבקשה לפיצוי לפי סעיף 80(א) לחוק הינה הערכאה הראשונה שדנה בהליך הפלילי, ובמסגרת זו ראוי שהבקשה תידון על-ידי אותו מותב שדן בעניינו של הנאשם (בג"ץ 2428/99 מדינת ישראל נ' עמיחי דוויק, שופט בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, פ"ד נד(1) 688 (2000) (להלן: עניין דוויק)). נקבע כי המותב שדן בהליך הפלילי בעניינו של נאשם שזוכה הוא הפורום הטבעי והיעיל ביותר לדון בבקשה לפיצוי, שכן הליך לפי סעיף 80 לחוק צריך להתנהל במהירות וביעילות והערכאה שדנה בהליך הפלילי היא בעלת ההיכרות המיטבית עם התיק. אלא שזו לא הייתה הסיבה הבלעדית לקביעה בפסק הדין בעניין דוויק. ביסוד פסק הדין עמדה התפישה כי על אף שבקשה לפיצוי והוצאות הגנה לפי סעיף 80(א) לחוק נושאת אופי מעין-אזרחי, היא קשורה בטבורה להליך הפלילי ומהווה חלק אינטגרלי ממנו. בהקשר זה נקבע כי דבר היותה של בקשה לפי סעיף 80 לחוק חלק מההליך הפלילי, נלמד מכך שעילותיה של הבקשה צומחות מתוך ההליך הפלילי – בין מחמת שהתברר במהלכו שלא היה יסוד לאשמה ובין משום שקיימות נסיבות אחרות המצדיקות פיצויים עקב העמדת המבקש לדין וזיכויו. הדבר גם נלמד מכך שסעיף 80 לחוק מצוי תחת הפרק שעניינו ב"דרכי ענישה". ממיקום זה משתמע כי אין לראות בבקשה לפי סעיף 80(א) לחוק הליך אזרחי נפרד וחדש מההליך הפלילי שהתקיים (ראו שם, עמ' 693-694).

7. הנימוקים שצוינו בעניין דוויק עמדו אמנם ביסוד הקביעה כי נאשם שזוכה אינו רשאי להגיש בקשה בעצמו אלא למותב שדן בהליך הפלילי, אולם אותם נימוקים רלוונטיים גם כן מקום בו מדובר בפסיקת פיצוי מיוזמת בית המשפט. גם במקרים מעין אלו, המקור החוקי לפסיקת הפיצוי הוא סעיף 80(א) לחוק העונשין, הממוקם כאמור בפרק העוסק בדרכי ענישה בחוק ואשר העילות המנויות בו צומחות מההליך הפלילי. אף אם במקרים בהם הוגשה גם תביעת רשלנות פוחת משקלו של הנימוק בדבר יעילות בירור הטענות לפני המותב שדן בהליך הפלילי לנוכח היכרותו עם התיק, אין בכך כדי לאיין את התפישה הבסיסית לפיה שאלת הפיצויים מכוח סעיף 80 קשורה קשר הדוק להליך הפלילי. מכל מקום, נוכח השאיפה הפרשנית לקיומה של הרמוניה פרשנית בתוך דבר החקיקה (וראו: ע"א 8569/06 מנהל מיסוי מקרקעין חיפה נ' פוליטי, פ"ד סב(4) 280, 314 (2008)), יש בעובדה שבקשה לפסיקת פיצויים ניתן להגיש רק בהליך הפלילי כדי ללמד כי כך הוא הדבר גם בפסיקת פיצויים מיוזמת בית המשפט לפי תקנה 5 לתקנות.

8. חיזוק למסקנה האמורה ניתן למצוא גם בהוראת סעיף 80(ג) לחוק העונשין הקובעת כי "החלטת בית המשפט לפי סעיף זה ניתנת לערעור כפסק דין בפלילים". כידוע, בהיעדר הוראה מפורשת, ככלל אין אפשרות לערער על החלטת ביניים בהליך פלילי, אלא במסגרת הערעור על פסק הדין (וראו מיני רבים: בג"ץ 7590/21 חלפון נ' המשנה ליועץ המשפטי לממשלה שלמה שלמה למברגר, פסקה 2 (28.11.2021); רע"פ 1973/21 יוסף נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (29.7.2021); ע"פ 4694/20 לייפר נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 28 (2.9.2020); בג"ץ 4084/20 שם טוב נ' כב' השופט בני שגיא, בית משפט מחוזי תל אביב-יפו, פסקה 4 (28.6.2020)). בקבעו כי החלטת בית המשפט לפי סעיף 80(א) לחוק נתונה לערעור כפסק דין בפלילים, הביע המחוקק באופן ברור את תפישתו כי החלטה כאמור היא החלטה בהליך פלילי, ועל מנת לאפשר ערעור עליה (בפרט שעל דרך הכלל אפשרות זו ניתנת רק לאחר מתן פסק הדין), יש צורך בהוראה מיוחדת ומפורשת לכך [בהערת אגב יצוין כי לולא הוראה מיוחדת זו, הנאשם היה מנוע מלערער על ההחלטה בהיותה מעצם טבעה החלטה "אחרת" לפסק הדין המזכה בעניינו. לפיכך קבע המחוקק מפורשות שהחלטה תוגדר כפסק דין כדי לאפשר לנאשם לערער עליה]. מכאן גם כן אתה למד שהחלטה הניתנת בעניין פסיקת הפיצויים היא החלטה המצויה בד' אמותיו של ההליך הפלילי, על כל המשתמע מכך.

9. מסקנה זו גם משתקפת מההיסטוריה החקיקתית של סעיף 80(ג) לחוק. הרקע לעיגונו של סעיף זה בחוק מצוי בהערת אגב של בית משפט זה במסגרת ע"פ 406/74 ורב נ' מדינת ישראל, פ"ד כט(1) 803 (1975) (להלן: עניין ורב). באותו עניין, מבלי שהדבר היה דרוש להכרעה, צוין כי העדר זכות ערעור על החלטה לפי סעיף 43 לחוק

דיני עונשין (דרכי ענישה) [נוסח משולב], התש"ל-1970, הסעיף שקדם לסעיף 80(א) לחוק, נראית בלתי רצויה, כאשר מן הראוי שהמחוקק ייתן דעתו על כך. ואכן, המחוקק היטה אוזן לדברי בית המשפט ועיגן זכות ערעור במסגרת סעיף 80(ג) לחוק העונשין. וכך צוינו הדברים בדברי ההסבר לסעיף:

"כיוון שאין החוק דן באפשרות ערעור על החלטת בית המשפט בבקשה לפיצוי, התעורר ספק האם עומדת זכות ערעור לצדדים בענין זה, ועל התוצאה הבלתי רצויה של העדר זכות ערעור על החלטה לפי סעיף הנדון כבר העיר בית המשפט וביקש מהמחוקק ליתן דעתו על השאלה [...] אמנם מפסיקת בית המשפט ניתן ללמוד שאכן עומדת זכות זו לנפגע, אך מוצע לקבוע במפורש זכות ערעור על החלטה, גם כשאין ערעור על פסק הדין עצמו, וזאת כדי לקבוע את אופי ההליך." (דברי ההסבר להצעת חוק העונשין (תיקון מס' 10), התשל"ט-1979, ה"ח 1414, עמ' 269). (ההדגשה הוספה).

לעמדת, דברים אלה ממחישים באופן ברור שהנחת היסוד של המחוקק הייתה כי כל החלטה בדבר פיצוי והוצאות הגנה לפי סעיף 80(א) לחוק העונשין היא החלטה הניתנת במסגרת הליך פלילי, ומתן זכות ערעור עליה במנותק מפסק הדין מחייב עיגון מפורש בחוק.

10. חברי השופט עמית בפסקה 47 לחוות דעתו שם דגש על כך שבדברי ההסבר צוין כי מדובר בהחלטה ב"בקשה" לפסיקת פיצוי. אולם משעה שאין להבחנה בין החלטה בבקשה לבין החלטה מיוזמת בית המשפט כל עיגון בלשון סעיף 80(ג) לחוק, אינני סבור כי יש לייחס לכך משמעות בפרשנות הסעיף.

11. בפסקה 48 לחוות דעתו מציין חברי השופט עמית כי לגישתו, אין בהוראת סעיף 80(ג) לחוק העונשין כדי ללמד על אופיה הפלילי של הוראת סעיף 80(א) לחוק. בהקשר זה מסתמך חברי על דבריו של השופט מ' חשין ברע"פ 2976/01 אס"פ נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 418 (2002) (להלן: עניין אס"פ) לפיהם הסמכות לפסוק פיצוי היא בעלת "צופן גנטי" אזרחי, והוראת חוק שקובעת את אופיו של הליך הערעור אין בה כדי להפוך את הפיצוי, שהיסוד הדומיננטי בו הוא אזרחי, לפיצוי בעל אופי עונשי. ואולם, עניין אס"פ עסק בפסיקת פיצוי לפי סעיף 77 לחוק, שלגביו מורה סעיף 78 לחוק מפורשות כי "חיוב בפיצוי לפי סעיף 77 הוא, לעניין ערעור הנאשם עליו, כפסק דין של אותו בית משפט שניתן בתובענה אזרחית של הזכאי נגד החייב בו". אין אפוא מקום להקיש מפסיקת בית משפט זה לעניין הוראת סעיף 77 לעניין הוראת סעיף 80 – לגביה קיימת הוראה

המבחירה כאמור כי ערעור בהחלטה לפי אותו סעיף יהיה כערעור על פסק דין בפלילים. יתר על כן, היגיון רב טמון בהבחנה זו, שכן נפגע העבירה לא נטל חלק בהליך הפלילי כבעל דין, והואיל והפיצויים למעשה מציבים אותו כבעל דינו הישיר של הנאשם, ערעור על החלטה בעניין פיצויים אלה ייעשה כערעור על פסק דין כבכל הליך אזרחי אחר. לא כן לגבי הליך שמתקיים בעניין הוצאות ההגנה ופיצוי הנאשם, שהוא בעל אופי פלילי מובהק.

12. לסיכום, אני סבור כאמור כי אין לשונו של סעיף 80(א) לחוק סובלת פרשנות לפיה בית משפט בהליך אזרחי רשאי לפסוק פיצוי והוצאות הגנה. גם אין בכוחה של הוראת תקנה 5 כדי לשנות ממסקנה זו. המסקנה מתבקשת גם מכל הטעמים המפורטים לעיל, כמו גם מהטעמים אותם ציינה חברתי בחוות דעתה. הדבר נתון כאמור באופן בלעדי למותב אשר דן בהליך הפלילי בעניינו של הנאשם שזוכה. מטעם זה, אינני רואה להרחיב על אודות תכליות חקיקת הוראות הדין האמורות ואני מצטרף לאמור בחוות דעתה של חברתי.

13. בטרם סיום אבקש להתייחס לשלוש נקודות נוספות שעלו בחוות דעתו של חברי השופט עמית.

14. הראשונה: חברי מציין בפסקה 38 לחוות דעתו כי פרשנותו מגשימה במידה רבה יותר את תכליתו המהותית של סעיף 80 לחוק בהשוואה לפרשנות לפיה רק בית המשפט הדן בהליך הפלילי רשאי לפסוק פיצוי מיוזמתו לפי תקנה 5 לתקנות. איני חולק על כך שפרשנות לפיה בית משפט אזרחי אינו רשאי לפסוק פיצוי לפי סעיף 80 לחוק מיוזמתו, עלולה להביא למקרים שבהם לא ניתן יהיה לפצות נאשמים שזוכו חרף התקיימות התנאים המהותיים לכך. ואולם, חסמים פרוצדורליים אינם זרים לשיטת משפטנו (למשל: חוסר סמכות עניינית, חוסר סמכות מקומית, טענת התיישנות וכיו"ב), ואיני רואה מדוע דווקא בעניין זה יש לסטות מלשון החוק.

15. השנייה: במענה לעמדתה של חברתי השופטת וילנר מדגיש חברי השופט עמית בחוות דעתו כי הגשת "בקשה" לערכאה אזרחית משמעה הגשת תביעה נזיקית המתמצה בפיצוי לפי סעיף 80 לחוק בלבד. מדבריו עולה כי לגישתו של חברי, אין כל מניעה להגיש תביעה אזרחית בה מתבקש בית המשפט לפסוק פיצויים לפי סעיף 80(א) לחוק כסעד חלופי. לדעתי, קביעה זו פותחת פתח למניפולציות בניסוח כתבי תביעה ומאפשרת הלכה למעשה עקיפה של הוראות תקנה 2 והקביעות בעניין דוויק. זאת, שכן מקום בו "פספס" הנאשם שזוכה את המועד להגשת בקשה לפי תקנה 2 לתקנות, כל שעליו לעשות

הוא לערוך כתב תביעה ולהעלות בו טענות שאינן מתמצות רק בפיצוי לפי סעיף 80 לחוק.

16. הפתח שפותחת גישתו של חברי למניפולציות של תובעים בא לידי ביטוי גם בעמדת חברי המדגיש כי עמדתו מוגבלת למקרים שבהם מונחת לפני הערכאה הדיונית תביעה אזרחית בעילה של רשלנות, בשונה מעילות אחרות דוגמת עוולת הנגישה. לדעתי, הגבלה זו מעוררת קשיים לא מבוטלים ואינני משוכנע בהצדקה לה. אולם אף אם הייתי נכון להניח כי יש הצדקה להבחין בין תביעות רשלנות לבין תביעות בעילות אחרות, הדבר עשוי להביא למצב שבו תובע יכלול בתביעתו גם את עוולת רשלנות, אף אם אינו סבור כי יש בה ממש, רק על מנת שיוכל בית המשפט לפסוק בתום ההליך גם פיצויים לפי סעיף 80 לחוק.

17. ושלישית: באשר לטענת חברי כי הקניית "סמכות" לערכאה האזרחית נותנת מענה לנאשמים שזוכו מאוכלוסיות מוחלשות בחברה, בשל "מחסום ידע". כפי שציינה חברתי, על אף שמדובר בשאיפה ראויה, אין בה כדי להצדיק סטייה מהוראות הדין. מה גם, שבאפשרותו של בית המשפט בערכאה הפלילית לגשר במידת הצורך על הפערים הללו באמצעות פסיקת פיצויים מיוזמתו בהתאם לתקנה 5 לתקנות, אף אם לא הוגשה בקשה מטעם הנאשם שזוכה.

סופו של דבר כאמור, אני מצטרף לחוות דעתה של חברתי השופטת וילנר.

ש ו פ ט

הוחלט ברוב דעות כאמור בפסק דינם של השופטים ד' מינץ וי' וילנר, כנגד דעתו החולקת של השופט י' עמית.

ניתן היום, י"א בשבט התשפ"ב (13.1.2022).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט